

GELOOF **Bisschop De Korte pleit voor gezamenlijke missionaire aanpak** PAGINA 2
 BINNENLAND **Meer aandacht nodig voor het onderbewuste in rechtspraak** PAGINA 3
 ECONOMIE **Hoe de geest van Maastricht een spook werd** PAGINA 4
 OPINIE **Onze tijd vraagt om een grotere rol voor de koning** PAGINA 12

MAURICE WILBRINK nd.nl/economie

* MEDIUM BEP OP 9

Operatie-Drachme mag niet uitlekken

... De roep om het vertrek van Griekenland uit de euro neemt toe.

... Maar alleen het land zelf kan dat beslissen. En als het gebeurt, is het een uiterst geheime operatie.

► DEN HAAG

De Griekse bevolking kan niet worden voorbereid op herinvoering van de drachme. Een Griekse exit uit de euro zou – wil de dramatische stap kans van slagen hebben – een volstrekt ondemocratisch karakter hebben. Want elke officiële voorankondiging, laat staan een parlementair debat in het Griekse parlement, zou een operatie-Drachme in een complete mislukking laten veranderen.

Zelfs het uitlekken van een gedachtenoefening op het Griekse ministerie van Financiën zou al fataal kunnen zijn voor het land. Want het eerste dat een Griek met spaargeld doet, zodra hij lucht krijgt van een mogelijk vertrek uit de eurozone, is zijn euro's overhevelen naar een buitenlandse bank waar de munt hard blijft en zijn kapitaal dus waarde houdt. Een bank in Duitsland, bijvoorbeeld. Op bescheiden schaal verdwijnt er al sinds 2010 Grieks geld over de grens, maar dat heeft de Griekse

banken nog niet voor al te grote problemen gesteld.

Een panieklucht van Grieks kapitaal naar het noorden van Europa zou binnen korte tijd de Griekse banken omver trekken en de economie de nekslag toebrengen. Kredietbeoordelaar Moody's stelt dat banken al liquiditeitsproblemen krijgen als 35 procent van het spaartegoed verdwijnt. En terwijl een heel land bezwijkt, zou de Griekse centrale bank een begincoers van de neo-drachme tegenover de euro moeten vaststellen – welke koers zou realistisch zijn?

Hoe lager de koers van de nieuwe munt wordt, hoe groter de problemen voor Griekse bedrijven en particulieren die schulden in euro's zijn aangegaan. Als er twee nieuwe drachmen in een euro gaan, verdubbelen de schulden in euro. Dat is geen onrealistisch scenario, want de productiviteit van de Grieken is hooguit de helft van het gemiddelde in de eurozone, en de nieuwe drachme zal dat productiviteitsniveau weerspiegelen.

De toetreding tot de euro ging indertijd juist wel in volle openbaarheid, de stap was algemeen geaccepteerd door de Griekse bevolking.

►► [vervolg op pagina 4](#)

NL

ANP

Minister ziet weinig in VN-status Palestijnen

► DEN HAAG

Nederland is niet gecharmeerd van een voorstel om de Palestijnse Autoriteit de status van waarnemer te geven bij de Verenigde Naties. Voor minister Uri Rosenthal (Buitenlandse Zaken) is zo'n compromis alleen acceptabel als alle betrokken partijen, dus ook Israël, daarmee instemmen. Rosenthal herhaalde verder dat de regering tegenstander is van het eenzijdig uitroepen van een Palestijnse staat. <

'Het overkomt mij' is ook bij christenen een argument om kwaad goed te praten.

COMMENTAAR OP 11

NL

REDACTIE BINNENLAND nd.nl/binnenland BEELD ANP / VALERIE KUYPERS

Een soldatenleven in vijfhonderd verhalen

► DEN HAAG

HET VETERANENINSTITUUT PUBLICEERT VIJFHONDERD INTERVIEWS MET OUD-MILITAIRES OP INTERNET. DIE MOETEN EEN BETER BEELD GEVEN VAN WAT VETERANEN HEBBEN MEEGEMAAKT.

Het zijn verhalen over rondvliegende kogels, de angst om onder de voet te worden gelopen, de dood die om de hoek loert. Maar ook over de stierlijke verveling, die oerervellende commandant en de rotgeintjes die militairen op uitzending met elkaar uithalen. Sinds 2007 hebben interviewers van het Veteraneninstituut ruim duizend Nederlandse oud-militairen gesproken en hun gesprekken opgenomen. Vanaf vandaag staan vijfhonderd van deze interviews op [www.veteraneninstituut.nl](#).

De omvangrijke verzameling verhalen moet een beter beeld geven van wat veteranen mee hebben gemaakt, tegen

welke problemen ze op liepen en hoe ze die hebben opgelost. Waarom zijn ze het leger in gegaan en hoe maakten ze na afloop van hun diensttijd de overgang naar de burgermaatschappij? 'De focus ligt op zaken die doorgaans niet in operationele rapporten staan. In de interviews reflecteren veteranen op wat er is gebeurd en praten ze over zaken waar ze zich op dat moment niet van bewust waren', legt onderzoekster Stef Scagliola uit, die door het Veteraneninstituut is ingeschakeld om het project tot een goed einde te brengen. Er is geprobeerd om veteranen van alle strijdtoneelen – van de Tweede Wereldoorlog tot aan Afghanistan – aan het woord te laten. Alle krijgsmachtonderdelen komen aan bod, evenals de verschillende rangen en militaire functies. 'Hun verhalen brengen de geschiedenis tot leven', aldus Scagliola. <

Oud-strijders waren gisteren aanwezig op de Veteranendag van de luchtmacht op de vliegbasis Eindhoven om te gedenken en elkaar te ontmoeten. Met het organiseren van de Veteranendag wil de luchtmacht haar waardering tonen voor de inzet van veteranen die vaak dienden onder moeilijke en zware omstandigheden.

WILLEKE

nd.nl/cartoons

advertentie

Deze week in prijs verlaagd

<p>Bloemkool</p> <p>Per stuk</p> <p style="font-size: 2em; color: red;">0,75</p>	<p>Appelen Royal Gala</p> <p>1.5 kg</p> <p style="font-size: 2em; color: red;">1,69</p>
Blijvend in prijs verlaagd	
<p>Rose d'Anjou</p> <p>0.75 l</p> <p style="font-size: 2em; color: red;">3,49</p> <p style="font-size: 2em; color: red;">3,19</p>	<p>Muesli repen</p> <p>Diverse smaken.</p> <p style="font-size: 2em; color: red;">0,99</p> <p style="font-size: 2em; color: red;">0,89</p>

Het ALDI-Principe
Hoge kwaliteit - Lage prijs

* Prijzen geldig van 8 sept t/m 14 sept 2011. Zet- en drukfouten zijn voorbehouden.

 REDACTIE KERK EN RELIGIE nd.nl/geloof

Bisschop pleit voor gezamenlijke missionaire aanpak

► UTRECHT

DE KERKEN IN NEDERLAND MOETEN GEZAMENLIJK OPTREKKEN IN HUN MISSIONAIRE ARBEID, VINDT BISSCHOP GERARD DE KORTE.

Bij de opening van het academische jaar van de Protestantse Theologische Universiteit in Utrecht, deed hij de oproep aan alle christenen, 'van welke traditie ook', elkaar te helpen bij het beantwoorden van de grote uitdagingen van onze tijd. Christenen zijn elkaar steeds meer gaan opzoeken en waarderen, signaleert de bisschop van Groningen-Leeuwarden. 'Wij beseffen steeds beter dat onze overeenkomsten groter zijn dan onze verschillen. Al lang gevestigde kerken en nieuwe christelijke geloofsgemeenschappen hebben elkaar ontzettend hard nodig. Het gaat immers om niets minder dan de voortgang van het evangelie in onze cultuur.' Zeker de twee volkskerken in Nederland moeten aan het werk. De Protestantse Kerk en de Rooms-Katholieke Kerk krimpen in rap tempo. 'We zien op een breed front verdamping, verdunning en verkleining.' Er is daarom een grotere ambitie nodig dan op de winkel passen, stelde De Korte.

De begeleiding van de krimp moet samengaan met het wekken van een nieuw missionair elan. 'Het christendom in ons land heeft alleen toekomst als wij kunnen komen tot een vernieuwd enthousiasme voor God en zijn Koninkrijk.'

Daarbij moeten christenen volgens De Korte uitkijken voor aanpassing en isolement die beide geen begaanbare weg vormen. 'Geloofsgemeenschappen die kiezen voor aanpassing aan de dominante cultuur hebben bijna nooit kinderen. En een strenge, juridisch rechtzinnigheid met een veelheid van geboden en verboden vormt de dood in de pot.' Hij pleitte daarom voor geloofsgemeenschappen die worden gekenmerkt door

'een gastvrije orthodoxie'. 'Orthodoxie valt voor mening tijdgenoot min of meer samen met rechts, behoudend, zuur of bitter, bekrompen, conservatief en andere van deze kwalificaties. Maar het gaat bij christelijke orthodoxie om de ware lofprijzing. Het moet in de kerk gaan om het belijden van de menswording van God in Jezus Christus en daarmee samenhangend: het belijden van de drie-enige God.'

De kerk van morgen moet wel 'een creatieve minderheid' zijn, betoogde De Korte. 'Het gaat om een nieuwe evangelisatie van een bevolking die al eerder het evangelie heeft ontvangen. Een en ander vereist een aanpak waarbij veel creativiteit is vereist.'

De kerk moet naar zichzelf durven kijken en zich de vraag stellen 'of de gestalte van de kerk geen blokkade vormt om nieuwe mensen voor Christus te winnen. Een kerk die getekend wordt door gezapigheid en burgerlijkheid, roept eerder onverschilligheid dan enthousiasme op. Tegen die achtergrond is de kerk geroepen tot 'voortdurende hervorming en zuivering', stelde De Korte.

jonge studenten

De Protestantse Theologische Universiteit, die dit jaar zo'n 340 studenten telt, verhuist begin volgend jaar van Leiden, Utrecht en Kampen naar Amsterdam en Groningen. De afscheidsbijeenkomsten daarvoor zijn gepland in maart, april en mei, vertelde bestuursvoorzitter Henk van der Sar in zijn openingsrede.

Het slagen van de operatie hangt volgens hem af van het trekken van jonge studenten. Voor de universiteit, die veel studenten trekt die al een andere opleiding hebben gedaan, is het belangrijk een nieuwe generatie wetenschappers aan te boren en om aansluiting te houden bij wat zich in cultuur en maatschappij als nieuw aandient, benadrukte Van der Sar. <

 REDACTIE KERK EN RELIGIE nd.nl/geloof BEELD NEDERLANDS DAGBLAD

De Nederlands-gereformeerde missionaire gemeente RijnWaarde kerkt bij gebrek aan een eigen ruimte in een kindercentrum.

Infocentrum Leidsche Rijn toch geen kerk

► UTRECHT

DE KANS DAT HET VRIJGEKOMEN INFOCENTRUM LEIDSCHERIJN IN UTRECHT EEN KERK OF MOSKEE WORDT, IS NAGENOEG VERKEKEN.

Vanwege een tekort aan religieuze ruimtes gaf het Utrechtse college religieuze partijen de kans als enige te bieden op het pand. Zij moesten minimaal 1,8 miljoen euro betalen, een bedrag dat lager is dan de marktwaarde. Een partij, gevormd door twee niet nader bekend gemaakte stichtingen, deed een bod. Naar verluidt zou het gaan om een hindoe-organisatie. De notaris stelde echter vast dat de bie-

ding niet geldig was, zegt een woordvoerder van wethouder Bosch, verantwoordelijk voor de Vinex-wijk. 'Bij de inschrijving ontbraken de handtekeningen en bijbehorende stukken.' Godsdienstige groeperingen hebben nu geen voorrang meer bij het aankopen van het centrum. Het pand komt gewoon op de markt, wat betekent dat de vraagprijs hoger komt te liggen. De kans dat er vanuit religieuze hoek alsnog een bod komt, is vrij klein. De kleine missionaire gemeenten in het gebied vonden het lagere 'voorkeursbedrag' al te hoog. De gemeente begrijpt dat de behoefte

aan onderdak van religieuze organisaties niet is verdwenen, nu het Infocentrum geen godsdienstige bestemming krijgt.

'We vinden het jammer dat religieuze partijen er niet op zijn ingegaan. In een nieuw stadsdeel als Leidsche Rijn zijn naast religieuze veel andere behoeften. Aan al die wensen proberen wij tegemoet te komen.'

Kerken mogen zelf ook het initiatief nemen en naar de gemeente Utrecht toekomen als zij een geschikte ruimte zien, vult de woordvoerder aan. 'Ze moeten zich wel realiseren dat ze altijd een zak geld moeten meenemen.' <

KERK LOKAAL

 DANIËL GILLISSEN nd.nl/geloof BEELD ANNETT BACKER

■ NIEUW PAND VOOR LICHT IN LICHTENVOORDE

Met het loslaten van een duif opende burgemeester Henk Heijman van de gemeente Oost-Gelre zaterdag een nieuw pand van Licht in Lichtenvoorde. Licht is een evangelisatieproject in de Achterhoek van de gezamenlijke Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt) van Apeldoorn-Centrum, Apeldoorn-Zuid, Doesburg, Doetinchem, Neede en Zutphen en de Christelijke Gereformeerde Kerk van Aalten. Het project ontvangt ook landelijk steun. De kerken hadden al een winkel in Lichtenvoorde, maar die was erg klein, vertelt woordvoerder Wim MacLean. Het pand bevat een christelijke boekwinkel en er zijn ruimtes voor pastorale gesprekken en activiteiten als Alpha-cursus, huisgroepen en kinder- en tienerclubs. Jongeren hebben een eigen ruimte met een aparte toegang.

■ JUBILEUM 'DOORSTART' CGK AMSTERDAM

In 2001 zou de Christelijke Gereformeerde Kerk Amsterdam worden opgeheven. Nu viert de kerk haar tienjarig jubileum, berekend vanaf de doorstart. De kerk bestaat uit de Amstelveense en Via Nova die vooral in trek zijn bij twintigers en dertigers. 'Daarnaast zijn we bezig met voorbereidingen voor de start van nieuwe gemeenschappen', aldus ds. Siebrand Wierda. Zondagmiddag 18 september is er een viering en high tea in de Nassaukerk.

■ VECHTSTROOM GEMEENTE DALFSEN ZELFSTANDIG

De Vrije Evangelisatie Dalfsen is een zelfstandige gemeente geworden en gaat verder onder de naam Vechtstroom Gemeente. In 1996 ontstond in Dalfsen de behoefte aan een dochtergemeente vanuit de Vrije Evangelisatie Zwolle. Dit was het begin van de Vrije Evangelisatie Dalfsen, een evangelische gemeente met dezelfde geloofsbasis en identiteit als 'Zwolle'. De gemeente in Dalfsen kreeg geleidelijk aan een eigen karakter, meldt de Vechtstroom Gemeente. Ze ontwikkelde een eigen visie, gericht op

Burgemeester Henk Heijman en evangelisatiepredikant Kees van de Beek bij de opening van het nieuwe pand van Licht in Lichtenvoorde.

Dalfsen en omgeving. In 2009 is daarom in goed overleg met de moedergemeente besloten naar zelfstandigheid toe te werken.

■ MARCUSKERK DEN HAAG ZET IN OP WIJK

De protestantse Marcuskerk in de Haagse Moerwijk wil een sterkere verbinding leggen met de wijk. Daarvoor is MarcusConnect bedacht, een nieuw netwerk van gemeenteleden, migrantenchristenen en andere wijkbewoners. Deze groep moet concrete noden aanpakken, de onderlinge gemeenschap stimuleren en nieuwe vormen van kerk-zijn onderzoeken. Zondag is Hette Domburg aangetreden als missionair kerkelijk werker; de afgelopen jaren werkte hij in Mozambique aan een theologische opleiding. Domburg vindt het mooi om met mensen te werken 'voor wie hoop en wanhoop aan tastbare dingen raakt. Voor wie Gods aanwezigheid geen theoretische vraag is, maar een kwestie van levensbelang'.

■ ENGELSTALIGE DIENSTEN IN TILBURG

De vrijgemaakt-gereformeerde Ontmoetingskerk in Tilburg organiseert sinds zondag maandelijks een Engelstalige dienst. De eerste keer kwamen er vijftien internationale studenten en vijftien Nederlandse studenten door 'Huize Manschot'. Het grote pand is lang geleden afgebroken waardoor de schuilkerk - doopsgezinden kerken uit het zicht van de autoriteiten - gewoon was te zien. Tijdens Open Monumentendag wordt met een elf bij elf meter groot zeildoek Huize Manschot weer teruggeplaatst. Dit alles gebeurt ter gelegenheid van twee jubilea: de doopsgezinde gemeente bestaat vierhonderd jaar en het kerkgebouw driehonderd jaar.

■ VERMANING WINTERSWIJK EVEN SCHUIJKERK

De vermaning in Winterswijk, het kerkgebouw van de doopsgezinden, is komend weekend weer even schuilkerk. Decennia was de kerk aan het zicht onttrokken door 'Huize Manschot'. Het grote pand is lang geleden afgebroken waardoor de schuilkerk - doopsgezinden kerken uit het zicht van de autoriteiten - gewoon was te zien. Tijdens Open Monumentendag wordt met een elf bij elf meter groot zeildoek Huize Manschot weer teruggeplaatst. Dit alles gebeurt ter gelegenheid van twee jubilea: de doopsgezinde gemeente bestaat vierhonderd jaar en het kerkgebouw driehonderd jaar.

■ NIEUW KANTOOR STEP GOUDA

Het protestantse jeugdcentrum STEP in Gouda opent zaterdag een nieuw kantoor in het Zakken-dragershuisje wat tegen de Sint Janskerk is aangebouwd. STEP ondersteunt het jeugdwerk van de de St. Janskerk, Oostpoort, Pauluskerk, Westkerk, Vredeskerk, de Bron en de Veste, allemaal onderdeel van de Protestantse Gemeente in Gouda.

 ► tips? e-mail naar lokaal@nd.nl

REDACTIE KERK EN RELIGIE

'Drijvende kerkdienst'

► WESTZAAN

Westzaanse protestanten houden zondag een dienst in natuurgebied Westzijderveld. De dominee staat op een steiger bij de molen, kerkgangers dobberen in bootjes op het water. <

KERKNIEUWS

■ PROTESTANTSE KERK

BEROEPEN te Delft (Hofkerk): F.A. van Helden en C.S. der Nederlanden te Oosterend (Texel), die dit beroep hebben aangenomen; te IJsselmuiden-Grafhorst (hervormd wijk 2) en te Ouderkerk aan den IJssel (hervormd): P. Nobel te Waddinxveen; te Sommelsdijk (hervormd): M. Messemaker te Monster. **BEDANKT** voor Hedel (hervormd): A. Snoek te Oosterwolde-Kerkdorp-Noordeinde. **AANGENOMEN** naar Sliedrecht (gereformeerd): J.E. Schelling te Papendrecht (teamleider Advies en Ondersteuning PKN-jeugdwerk Utrecht).

intrede 11 september **DELFT (HOFKERK)** | ds. C.S. der Nederlanden en ds. F.A. van Helden uit Oosterend (Texel).

■ **GEREFORMEERDE GEMEENTEN** **BEROEPEN** te Rijssen-West: A. Schot te Nunspeet; te Ophesusden: B.J. van Boven te De Valk-Wekerom.

NL

PETRA NOORDHUIS nd.nl/binnenland BEELD ANP / MARCEL ANTONISSE

'Zoek rol onbewuste bij delict'

... Hersenonderzoek heeft al invloed op de rechtspraak. Psychiater Karel Oei vindt dat er ook aandacht moet zijn voor de rol van het onbewuste.

... 'Als je niet uitzoekt waarom iemand een strafbaar feit pleegt, wordt de rechtspraak eenheidsworst.'

► TILBURG

Juristen en criminologen hebben te weinig aandacht voor de rol van het onbewuste op het menselijk gedrag. Dat betoogt Karel Oei, bijzonder hoogleraar forensische psychiatrie van Tilburg University, morgen in zijn afscheidsrede. 'Je kunt zeggen: verkrachting is verkrachting, maar ik vind dat het verschil maakt of de verkrachter onder invloed van alcohol was, of hij een stem hoorde die hem het beval, of dat hij zelf ooit is misbruikt. "Gelijke monniken, gelijke kappen" lijkt eerlijk, maar het is eigenlijk een onrechtvaardig beginsel. Als je niet uitzoekt waarom iemand een strafbaar feit pleegt, wordt de rechtspraak eenheidsworst en inhumana.'

Prof. dr. Karel Oei is psychiater, psychoanalyticus en groeps- en gezinstherapeut en heeft twintig jaar voor justitie gewerkt, onder andere bij het Nederlands Forensisch Instituut voor Psychiatrie en Psychologie. Sinds 1993 was hij bijzonder hoogleraar forensische psychiatrie in Tilburg. Hij moet zijn afscheidsrede nog uitspreken, maar wil alvast wel uitleggen waarom hij het belangrijk vindt dat psychiaters, maar ook juristen en criminologen aandacht hebben voor het onbewuste.

Voorbeelden van het onbewuste dat menselijk gedrag beïnvloedt, ziet hij dagelijks, zowel in zijn praktijk als daarbuiten. Het onderscheid tussen bewuste en impulsieve handelingen is volgens hem moeilijk te maken. 'Mensen weten vaak zelf niet eens waarom ze een strafbaar feit hebben gepleegd. Machtsmisbruik bijvoorbeeld kan het gevolg zijn van een onbewuste angst voor afwijzing. Om een gevoel van veiligheid te creëren, maakt iemand dan juist anderen bang.'

Pyromanen handelen vaak uit 'woede en teleurstelling', stelt hij. 'Ze dragen woede in zich, maar hebben dat zelf niet door, ze kunnen hun emoties niet goed verwoorden. Als ze dat inzicht hadden gehad, hadden ze waarschijnlijk de behoefte niet gehad om gebouwen in de fik te steken.'

Het is niet alleen voor het bepalen van de strafmaat van belang om de achtergrond van iemand te kennen, stelt Oei. Als je weet waarom iemand iets gedaan heeft, weet je ook hoe je zo iemand tij-

Een politiebusje zaterdag voor Het Concertgebouw in Amsterdam. Koningin Beatrix was aanwezig bij een galaconcert dat werd verstoord door een man die zich voordeed als spreker.

dens zijn detentie moet bejegenen en behandelen. Bij mensen die sterk onder invloed van het onbewuste een misdaad plegen, is het recidivegevaar volgens hem het grootst. Mensen die 'willens en wetens' crimineel gedrag vertonen, zullen ongevoelig zijn voor langdurige behandeling. 'Het gaat dan om ernstig kwaadaardige mensen, om psychopaten.'

niet-pluisgevoel

Het komt volgens hem voor dat mensen strafrechtelijk worden vervolgd, terwijl ze beter opgenomen hadden kunnen worden in een psychiatrische kliniek. Juristen van het Openbaar Ministerie moeten bij het vooronderzoek gebruik maken van hun onbewuste, geeft hij als tip. 'Als je de man die het concert verstoortte waarbij koningin Beatrix aanwezig was, hoort praten, dan voelt iedereen: er is iets niet pluis, er is iets mis met die man. Juristen moeten dat niet-pluisgevoel cultiveren. Dat helpt ze om op tijd te beslissen dat er een ge-

dragsdeskundige bij moet komen.' Hij vindt dat verdachten recht hebben op een psychiatrisch onderzoek. 'Net zoals mensen recht hebben op een procedure. Het is een stukje rechtvaardigheid.' Het is niet haalbaar 'iedere tasjes-dief' psychisch te onderzoeken, beseft Oei, maar hij is blij dat psychisch onderzoek in Nederland gebruikelijk is bij levensdelicten en ernstige geweldsdelicten.

Hersenonderzoek beïnvloedt het strafrecht. Een vrouw in Italië kreeg vorige week een lagere straf voor moord op haar zus, op grond van afwijkingen in haar hersenen en genen die haar agressief maken. Dankzij de hersenscans en de genetische test werd haar straf teruggebracht van levenslang naar twintig jaar. In Italië was het voor het eerst dat dit soort 'bewijzen' tot een lagere straf leidden. In Amerika is het al gebruikelijk hersenscans als bewijs in te brengen in rechtszaken. In Nederland betoogt hersenonderzoeker Dick Swaab, bekend van zijn bestseller *Wij*

zijn ons brein, dat rechters rekening moeten houden met het feit dat de hersenen bepalen wie we zijn en dat er voor de vrije wil weinig plaats is. Oei wil het verantwoordelijkheidsgevoel en de vrije wil van mensen niet wegedeneren. 'Dat is er natuurlijk gewoon. Het is de taak van gedragsdeskundigen om samen te bepalen wat het aandeel van de eigen verantwoordelijkheid is, ofwel wat de mate van toerekeningsvatbaarheid behelst. Ik geloof zelf ook niet dat je alles via de hersenen moet uitzoeken, maar dat je er via gesprekken met de dader achter kunt komen waarom iemand een strafbaar feit heeft gepleegd.'

De Christelijke Vereniging van Psychiaters, Psychologen en Psychotherapeuten (CVPPP) organiseert 11 en 12 november het congres 'Hersenspinsels?' waar het onder andere zal gaan over de betekenis van neurowetenschappelijke bevindingen voor de vrije wil moraal, de geest en God. <

RK-uitvaart soms mogelijk na euthanasie

► UTRECHT

WIE KIEST VOOR EUTHANASIE OF ZELFDODING MAG GEEN SACRAMENTEN ONTVANGEN. TEGELIJK KAN ER REDEN ZIJN DEZE DAAD VERMINDERD TOE TE REKENEN, ZODAT EEN KERKELIJKE UITVAART MOGELIJK IS.

Deze richtlijn uit een interne nota uit 2005 hebben de Nederlandse bisschoppen gisteren naar buiten gebracht. Het tot nu toe 'geheime stuk' is bovendien openbaar gemaakt via de website www.RKkerk.nl.

Aanleiding voor deze stap was de weigering van pastoor Norbert van der Sluis uit Liempde om de uitvaart te houden van een parochiaan die euthanasie pleegde. De zaak wekte beroering in de media en riep de vraag op welke lijn de Rooms-Katholieke Kerk nu volgt ingeval van euthanasie.

In een verzoek om sacramentsbediening van iemand die van plan is euthanasie te plegen, zit een 'dubbele tegenspraak', vinden de bisschoppen. 'Betrokkene wil de regie over zijn leven en dood in eigen handen houden, terwijl men in het ontvangen van de sacramenten zich juist overgeeft aan Gods liefdevolle ontferming.' Een mens heeft geen beschikingsrecht over zijn eigen leven en dat van anderen, voegen zij toe. Door in te gaan op een verzoek om de sacramenten toe te dienen en door afspraken te maken over de uitvaart 'zou de priester bovendien de indruk kunnen wekken dat hij met het levensbeëindigend handelen akkoord is.' Dat ondermijnt de verkondiging 'ten aanzien van het aan het menselijk leven verschuldigde respect', aldus de bisschoppen.

Tegelijk kan iemand besluiten tot euthanasie 'terwijl hij door emoties, angst en stress was overmand'. In dat geval is zijn 'innerlijke vrijheid en daarmee de toerekenbaarheid van de daad verminderd'. Een priester kan na rijp beraad tot de conclusie komen dat een kerkelijke uitvaart wel mogelijk is.

De rooms-katholieke kerkleiders bestrijden dat euthanasie onontbeerlijk is om aan ondraaglijk leiden een einde te maken. Zij zien het als een opdracht om pijn en andere symptomen naar vermogen te bestrijden, ook als het risico bestaat dat pijnstillers of slaapmiddelen het leven verkorten. 'Voorwaarde is dat op geen enkele andere manier pijn en andere symptomen tot draaglijke proporties kunnen worden teruggebracht en de dosis van de toegediende slaapmiddelen niet uitgaat boven wat nodig is voor de symptoombestrijding.' <

NL

REDACTIE POLITIEK nd.nl/politiek

VVD actiefst op Twitter

► NIJMEGEN

BIJ DE TWEDEKAMERVERKIEZINGEN VAN 2010 WAS DE VVD VERUIT HET ACTIEFST OP TWITTER.

Van alle tweets van kandidaten die tijdens de campagne werden verzonden, kwam twintig procent van de liberalen. Dat blijkt uit nog niet gepubliceerd onderzoek van de Radboud Universiteit in Nijmegen.

Ook de ChristenUnie en de PvdA waren erg actief, met dertien procent van de tweets. De CU haalde dat percentage echter met aanzienlijk minder kandidaten. In totaal verstuurden de partijen in die vijf weken 87.000 tweets.

In het onderzoek zijn alleen tweets meegemeld van partijkandidaten. Ook campagne medewerkers en vrijwilligers hebben tweets verstuurd om discussies te beïnvloeden, soms zonder dat duidelijk was dat die van de partij afkomstig waren. Dat gebeurde ook op discussiefora. <

NL

REDACTIE POLITIEK nd.nl/politiek

Inventarisatie van sektes in Nederland

► DEN HAAG

ER KOMT EEN INVENTARISATIE VAN RELIGIEUZE SEKTES IN NEDERLAND, EN WAT ZICH DAARBINNEN AFSPLEET. MINISTER OPSTELTEN (VEILIGHEID EN JUSTITIE) GEEFT DAARVOOR OPDRACHT AAN HET ONDERZOEKSBUREAU WODC VAN HET MINISTERIE.

Dat heeft de bewindsman gisteren toegezegd tijdens een overleg met de Tweede Kamer. Hij toonde zich gevoelig voor de opmerking dat er te weinig bekend is over sektes in Nederland, omdat er al jaren geen onderzoek meer naar gedaan is. Opstelten vraagt het onderzoeksbureau ook te bekijken hoe andere landen met sektes omgaan. Aanleiding voor het overleg was een tv-uitzending van *Undercover in Nederland* afgelopen voorjaar, waaruit zou blijken dat leden van de organisatie Miracle of Love na psychologische druk afstand deden van hun bezittingen en eigen identiteit.

Opstelten zegde de Kamer ook toe dat hij nagaat of het zinvol is dat slachtoffers van misstanden in religieuze sektes met meldingen terecht kunnen bij de stichting M. (Meld Misdaad Anoniem). Hij voelt niet voor een apart meldpunt.

De minister beloofde verder te bekijken of er een loket moet komen waar slachtoffers van sektes naar de juiste instanties kunnen worden verwezen. Behalve op justitie en politie zijn zij aangewezen op de bestaande opvang voor slachtof-

fers van psychische dwang en een helpdesk voor fraude. Maar een nieuw meldpunt, zoals een deel van de Kamer bepleitte, voegt niet veel toe, vond de minister.

Onder meer PvdA en D66 vroegen zich af of bestaande wetten wel volstaan om kwalijke praktijken van sektes tegen te gaan. Maar Opstelten vindt dat de strafrechtelijke mogelijkheden om misstanden in sektes aan te pakken, voldoende zijn. Hij hield de Kamer voor dat hij deze zomer nog een wetsvoorstel heeft ingediend om de maximale straffen voor onder meer huwelijksdwang en veelwijverij te verhogen. Met die wet kan volgens Opstelten ook psychische dwang in bredere zin worden aangepakt.

Overigens zei de VVD-minister wel 'een dilemma te voelen bij het woord sekte'. 'Want wij staan voor de vrijheden in de Grondwet, zoals de vrijheid van godsdienst, maar we zijn er ook om misstanden op te sporen en aan te pakken.' <

advertentie

nog **1** nachtje dan start de kidsquiz ga naar nd.nl/wedstrijd

kids quiz

EU

REDACTIE BUITENLAND nd.nl/buitenland

Rechters steunen Merckels politiek

► BERLIJN

DE DUITSE MILJARDENSTEUN VOOR GRIEKENLAND EN DE EURO IS TOEGESTAAN. DAT OORDEELDE GISTEREN HET GRONDWETTELIJK HOF IN KARLSRUHE IN EEN MET GROTE SPANNING AFGEWACHTE UITSpraak.

Bondskanselier Angela Merkel (CDU) heeft nu de steun van 's lands hoogste rechters. De politiek van de bondsregering is 'absoluut bevestigd', zei Merkel

in de Bondsdag. Direct na het oordeel stegen de koersen op de beurs van Frankfurt.

Diverse klagers hadden bij het Hof bezwaar gemaakt tegen de in mei afgesproken hulp aan het noodlijdende Griekenland ter hoogte van 22,4 miljard euro. Ook de eerste Duitse bijdrage aan het steunfonds EFSF, 123 miljard euro, was volgens de klagers ongrondwettelijk. Het Hof wees alle bezwaren af. Het

ziet evenmin het gevaar van een ongebreidelde opbouw van schulden, zoals de klagers vrezden.

Hof-president Andreas Voßkuhle waarschuwde de regering dat het oordeel 'geen blanco machtiging voor verdere reddingspakketten' is. De regering heeft weliswaar 'speelruimte voor politieke inschattingen', maar het budgetrecht van de Bondsdag mag niet worden uitgehouden. Het parlement moet een grotere

rol vooraf krijgen bij steunoperaties voor de euro.

'De democratie heeft gewonnen', reageerde Bondsdagvoorzitter Norbert Lammert (CDU). Ook critici van Merckels europolitiek begroeten de sterkere rol van het parlement. Onduidelijk blijft wel of het Duitse parlement nu ook vooraf inspraak heeft bij de mogelijke aankoop van staatsobligaties door het steunfonds EFSF. <

>>

REDACTIE SPORT nd.nl/sport

Speelverbod dreigt voor tienduizenden voetballers

► ZEIST

VOOR TIENDUIZENDEN VOETBALLERS DREIGT VANAF DIT WEEKEINDE EEN SPEELVERBOD OMDAT HUN SPELERSPASSEN ZIJN VERLOPEN. DE KNVB SLAAT ALARM.

Volgens de bond is het vooral de nalatigheid van de voetballers zelf, wat het probleem veroorzaakt. Dit jaar moeten enkele honderdduizenden spelerspassen worden vernieuwd, maar bij zo'n veertig- tot vijftigduizend passen is dat nog steeds niet gebeurd.

Uitsluiting treft vooral recreatievoetballers en jeugdleden, schat KNVB-woordvoerder Rob de Leede in. 'In de top van het amateurvoetbal zal iedereen wel zo'n beetje zijn voorzien. Maar er kunnen zomaar tientallen wedstrijden niet doorgaan dit weekeinde omdat er niet genoeg voetballers zijn met een geldige spelerspas.'

De KNVB heeft inmiddels een helpdesk in het leven geroepen omdat de bond wordt overstelpt met vragen van clubs en spelers. 'We proberen voor zoveel mogelijk mensen nog te redden wat er te redden valt', zegt De Leede. 'Ons kantoor in Rotterdam is er speciaal voor ingericht. Inmiddels zijn tien mensen permanent bezig met het beantwoorden van mails.' Van tien uur 's morgens tot twee uur 's middags houden ze telefonisch spreekuur. De bond heeft in augustus bijna 11.000 e-mails afgehandeld, meer dan een verdubbeling met vorig jaar.

De KNVB is eind vorig jaar begonnen om verenigingen te waarschuwen. 'Die hebben er best hard aan getrokken', aldus De Leede. 'Het is eerder de laksheid van spelers zelf. Ze laten daarmee hun team in de steek en zetten hun eigen club voor schut.'

Voor de voetballers die zich de komende dagen alsnog melden, is er (pas) vanaf volgend weekeinde respijt. Speler en club krijgen, in afwachting van de nieuwe pas, een brief die ze volgende week aan de scheidsrechter kunnen laten zien. Wie zich niet meldt, heeft pech. <

€

MAURICE WILBRINK nd.nl/economie

Invoering van Griekse munt wordt overval

►► vervolg van pagina 1

Rond de eeuwwisseling konden alle Griekse financiële administraties een tijdje in twee valuta worden geschreven: in drachme en in euro, de wisselkoers was al vastgesteld. Er konden destijds rustig Griekse euromunten worden geslagen en eurobiljetten worden gedrukt en er was tijd om ze te verspreiden over het land tot het moment dat de nieuwe Europese munt geaccepteerd kon worden.

Nu zou die periode van twee fysieke munten in feite niet kunnen bestaan, want welke winkelier zou de devaluerende neodrachme accepteren als er ook nog euro's in de portemonnee zitten?

De invoering van een nieuwe Griekse munt zou dus alles van een overval hebben. In het diepste geheim worden in dat geval nieuwe munten en biljetten vervaardigd. Bij voortijdig bekend worden van een aanstaande uittreding uit de eurozone bestaat de kans dat alle Griekse banktegoeden door de staat worden bevroren om te voorkomen dat er een bankrun kan ontstaan. Wellicht krijgen de Grieken dan een tijdlang een maximumbedrag toegewezen dat ze maandelijks mogen opnemen. Geld naar het buitenland overhevelen wordt enige tijd onmogelijk gemaakt. <

NL

ANP nd.nl/binnenland BEELD ANP / VALERIE KUYPERS

Rutte wil terug naar een streng regime

... Het kabinet heeft gisteren voorstellen aan de Tweede Kamer gepresenteerd om eurocrises zoals met Griekenland voortaan te voorkomen.

... Vijf vragen hierover aan premier Mark Rutte.

► DEN HAAG

Wat houden de plannen in?

'Landen die lid willen blijven van de eurozone, moeten zich aan de afspraken houden en dat is tot nu toe helaas te weinig gebeurd. Als landen zich niet aan de afspraken houden, moeten ze gedwongen kunnen worden maatregelen te nemen om hervormingen door te voeren zodat ze alsnog aan de eisen voldoen. Als ook dat niet gebeurt, krijgen ze te maken met sancties, bijvoorbeeld het inhouden van Europese subsidies. Landen kunnen ook hun stemrecht verliezen. Om dit te realiseren, stellen we voor dat er binnen de Europese Commissie een aparte commissaris komt die toeziet op de naleving van de afspraken.'

Waarom moet een politicus die controle uitvoeren en niet een bankier?

'De Europese Centrale Bank heeft een eigen, unieke positie. Die moet ervoor zorgen dat de euro als munt overeind blijft. Je moet voorkomen dat je diezelfde bank verder het beleid intrekt door hier een rol in te geven.'

Betekent dit dat er meer macht naar Brussel gaat?

'We hebben macht overgedragen aan Brussel toen we de euro invoerden.

Toen hebben we ook gezegd dat landen zich aan de afspraken moeten houden en dat die afspraken afdwingbaar zijn. Maar die afdwingbaarheid is nooit goed geregeld. Wij stellen nu voor terug te gaan naar een streng regime, waarbij landen die zich niet aan de afspraken houden gedwongen worden zich er wel aan te houden. Met als ultieme consequentie dat een land misschien zegt: we stoppen met die euro. Ik raad landen aan het niet zover te laten komen.'

Kan de eurocommissaris ook ingrijpen in de begroting van Nederland?

'Als Nederland zich niet aan de afspraken houdt, dan kan de eurocommissaris in onze voorstellen niet ingrijpen in de begroting. Maatregelen blijven altijd een nationale verantwoordelijkheid. Maar hij kan wel tegen een land zeggen dat het de begroting op orde moet brengen en als dat niet gebeurt, dat er dan sancties volgen. We kunnen het niet hebben dat de Nederlandse belastingbetaler weer moet opdraaien voor ellende zoals in Griekenland. Hadden we deze voorstellen maar ingevoerd, dan was Griekenland niet gebeurd.'

Steunt uw gedoogpartner PVV deze voorstellen?

'Ik denk dat de PVV ervoor is dat de afspraken die we hebben gemaakt bij de invoering van de euro, strikt worden gehandhaafd. We dragen nu geen nieuwe bevoegdheden over aan Brussel. Met dit voorstel zorgen we ervoor dat waar we eerder de munt hebben ingevoerd nu ook het sluitstuk wordt geregeld: dat landen zich ook aan die afspraken houden.'

Premier Mark Rutte: 'Landen met de euro moeten zich aan de afspraken houden.'

NIEUWSANALYSE

RUURD UBELS nd.nl/economie

Weg met het spook van Maastricht

DE ZOEKTOCHT NAAR EEN OPLOSSING VOOR DE MONETAIRE CRISIS GAAT DOOR. TERWIJL FRITS BOLKESTEIN EN GERRIT ZALM MET DE HOOFDEN TEGEN ELKAAR STAAN, TREKT SYBRAND VAN HAERSMA BUMA (CDA) ZIJN EIGEN PLAN: DISCIPLINE MOETEN WE AFDWINGEN.

► DEN HAAG

Een opmerking, begin deze week gehoord: 'Als de partijgenoten Bolkestein en Zalm ook al ruziën over de euro en verdeeld zijn over een oplossing voor de crisis, dan is het nog veel erger dan ik dacht.'

Inderdaad. Welkom in de wereld die schuldencrisis heet. Het ruzietje tussen beide VVD-mastodonten is opmerkelijk. Bolkestein hamerde er in de jaren negentig op dat alleen landen die aan de zogenoemde criteria van Maastricht voldeden, lid mochten worden van de eurozone. Zalm dacht hetzelfde, maar ging als minister van Financiën

schaterlachend door de pomp. Bolkestein wil de sjoemelende Grieken (ze hadden indertijd een groter begrotingstekort dan 'Maastricht' toestand) nu alsnog uit de muntunie gooien in een poging te redden wat er te redden valt. Maar als Griekenland het eurogebied verlaat, ontstaat er een kettingreactie, waarschuwt Zalm. 'Als de eurozone uit elkaar valt, krijgen we een recessie waarbij de crisis van de jaren dertig verbleekt.'

lessen

Bolkestein en Zalm ruziën over wat nu geschiedenis is, maar dat betekent niet dat er zand over kan: uit het gerotzooi tijdens de oprichting van de eurozone kunnen we leerzame lessen trekken.

In het Verdrag van Maastricht staat dat landen die de euro willen invoeren, een begrotingstekort van maximaal drie procent mogen hebben. Volkskrant-journalist Peter de Waard

bracht eergisteren de reactie in herinnering van toenmalig premier Wim Kok, toen hij hoorde van het gerommel met cijfers door met name de Mediterrane landen: 'We gaan niet achter een computer zitten of iedereen zich precies aan de drie procent houdt. Het gaat om de geest van Maastricht.'

Door deze meebuigende houding is de geest van Maastricht nu het spook van Maastricht geworden. Wie deze geschiedenis goed op zich laat inwerken, krijgt bijna als vanzelf sympathie voor het voorstel van Sybrand van Haersma Buma, CDA-fractievoorzitter in de Tweede Kamer. Hij wil een neutraal Europees instituut om de afspraak strikt te handhaven die politici maken over een stabiel eurogebied.

operette

Eergisteren legde minister De Jager (Financiën) het plan in Berlijn op tafel bij zijn Europese collega's, waarop

premier Rutte het tot een kabinetsovername bombardeerde. De Jager wil een speciaal bevoegde commissaris toevoegen aan de Europese Commissie.

Goed plan, al zou het beter zijn van die ene commissaris een onafhankelijk, IMF-achtig instituut te maken. Pas dan kunnen monetaire crises 'gedepolitiseerd' worden en naïeve politici zoals Wim Kok indertijd was, worden beteugeld. En dan kan ook een begrotingsbelofte brekende operettefiguur à la Silvio Berlusconi aan de ketting worden gelegd. Want politici zijn uitstekend in het maken van wetten en regels, maar handhaving vergt een discipline die kennelijk niet in hun genen zit.

Jammer alleen dat het voorstel-Van Haersma Buma/De Jager/Rutte te laat komt voor het oplossen van de huidige crisis in de eurozone. Maar een volgende kunnen we er waarschijnlijk wel mee uitstellen of afzwakken.

HERMAN VEENHOF nd.nl/buitenland BEELD EPA

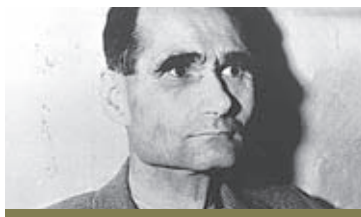
Ex-machthebbers vaak ineens 'ziek'

... De Franse oud-president Jacques Chirac hoeft zijn langverwachte proces op beschuldiging van corruptie niet bij te wonen.

... Zijn advocaten hadden aangevoerd dat hun 78-jarige cliënt aan geheugenverlies lijdt. En Chirac is niet de enige.

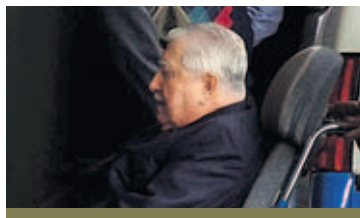
► DEN HAAG

De internationale tribunalen en de toenemende jurisprudentie brengen steeds vaker ex-machthebbers voor de rechtbank, wegens oorlogsmisdaden, misdaden jegens de eigen bevolking of economische delicten. Het gaat dikwijls om oude mannen bij wie de grens tussen aftakeling en gesimuleerde onwetendheid moeilijk is te trekken. Misschien is er een drieling tussen acteurs als Pinochet en Demjanjuk, geesten die waarschijnlijk altijd al ziek waren (Hess en Mielke) en politici die zich willen verantwoorden, maar echt niet meer kunnen (Mubarak en Chirac). De goeden lijden dan onder de kwaden. Veelzeggend is de verklaring van Chirac dat hij niet in staat is zijn proces bij te wonen, maar wel vindt dat dit moet doorgaan. Rechtsgang gaat hem boven zijn ziekte-'proces'.

► Hess
Rudolf Hess (1894-1987) was een Duitse nazi, soms zelfs nummer twee achter

Hitler. In mei 1941 vloog hij naar Engeland, maar onopgehelderd bleef waarom: als onderhandelaar werd hij niet serieus genomen. Tijdens zijn detentie en berechting in Neurenberg bleek of simuleerde hij ernstig geheugenverlies. Artsen constateerden vervreemd gedrag, dwangneurosen en vlagen van ontoerekeningsvatbaarheid. Hess kreeg levenslang en hing zich op 93-jarige leeftijd in zijn cel in de Spandau-gevangenis op.

► Pinochet

Augusto Pinochet (1915-2006) was van september 1973 tot in 1990 topman van een militaire dictatuur in Chili. Hij werd in oktober 1998 in Londen vastgehouden, maar mocht na zestien maanden juridisch geharrewar weer naar huis. Al die tijd speelde hij de seniel wordende man. In Chili verdedigde hij wonderbaarlijk op. Hij kreeg huisarrest en in december 2004 een beroerte. In september 2006 werd zijn immuniteit opgeheven en het proces aangekondigd, maar op 10 december stierf Pinochet aan een hartaanval.

► Mielke

Erich Mielke (1907-2000) was een Duitse communist uit Berlijn. Hij was vanaf 1949 tot de val van de Muur chef van de staatsveiligheidsdienst in de DDR. In die functie regisseerde hij schietbevelen aan de grenzen van Berlijn en Oost-

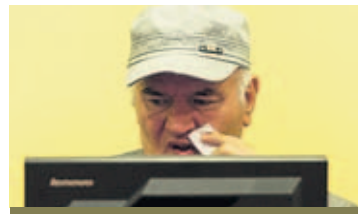

Duitsland. Hij werd na vier jaar in en uit de cel in 1993 tot zes jaar veroordeeld wegens de betrokkenheid bij de moord op twee Duitse politieagenten in 1931. Na nog geen twee jaar celstraf kwam hij vrij, vanwege Alzheimer. Of hij dat speelde, is onzeker. Onderzoek wees uit dat Mielke al vanaf 1986 dementeerde; een bevel om de miljoenen demonstraties met mitrailleurseen te schieten, werd door zijn Stasi-personeel genegeerd.

► Demjanjuk

Op 12 mei 2011 kreeg de 91-jarige John Demjanjuk vijf jaar celstraf voor misdaden als kampbewaker in Sobibor. Een eerdere veroordeling in Israël was in 1988 mislukt. De rechtbank in München stelde de Oekraïner in vrijheid zolang zijn hoger beroep loopt; zijn leeftijd, gezondheid en stateloosheid voorkomen vluchtgevaar. Tijdens het proces lag Demjanjuk zwijgend in bed of rolstoel. Na het vonnis oogde hij monterder. Hij deed zijn zonnebril af en schoof zijn baseballpet omhoog.

► Mladic

Ratko Mladic (1942) was generaal in het Bosnisch-Servisch leger en voerde in juli 1995 de genocide in Srebrenica uit. Hij werd op 26 mei 2011 gearresteerd in het Servische dorp Lazarevo. Vanaf juni wordt hij berecht door het Joegoslavië-tribunaal in Den Haag en zit hij gevangen in Scheveningen. Hij kreeg vanwege zijn gezondheidstoestand een maand leespaauze. Op 4 juli werd het proces hervat. Mladic schreeuwde, praatte door anderen heen en weigerde zijn honkbalpet af te nemen, 'omdat ik het koud aan mijn hoofd heb. De helft van mijn lichaam functioneert niet.' Mladic zou een beroerte hebben gehad. Zijn medisch dossier wil hij echter niet aan de rechters geven.

► Mubarak

Hosni Mubarak (1928) was van 1981 tot 11 februari 2011 president van Egypte. Zijn gezondheid zou hard achteruit zijn gegaan in de periode daarna. Op 15 april kreeg hij een hartaanval en

hij zou een tijd in coma hebben gelegen. Volgens de staats televisie weigerde hij te eten of te drinken sinds hij had vernomen dat hij zou verhoord worden. Andere media meldden dat hij op was en druk telefoneerde. Toch moest hij terechtstaan wegens betrokkenheid bij de dood van honderden protestanten. Zijn proces begon op 3 augustus en werd snel verdaagd. Mubarak werd in een ziekenhuisbed in de gerechtskooi gereden, maar bleek wel in staat de betogen te volgen. Men neemt aan dat hij zijn zwakke gezondheid niet speelt.

► Chirac

Jacques Chirac (1932) was van 1977 tot 1995 burgemeester van Parijs en van 1995 tot 2007 president van Frankrijk. Meteen daarna begon het proces tegen hem wegens corruptie in zijn tijd als burgemeester. Hij zou geld hebben verduisterd, zijn partij hebben voortrokken en 21 fictieve banen op de loonlijst hebben gezet. Het proces begon in maart 2011 en werd maandag hervat, zonder dat Chirac erbij was. Artsen en media stellen dat hij Alzheimer heeft. Bij veroordeling kan Chirac tien jaar krijgen of een boete van enkele tonnen. Men gaat ervan uit dat Chirac dit jaar echt snel achteruit gaat; zijn geloofwaardigheid zou hard achteruit zijn gegaan in de periode daarna. Op 15 april kreeg hij een hartaanval en

NL

DICK HOFLAND nd.nl/binnenland BEELD ANP / ROBERT VOS

Regio's buiten Randstad zullen opleven

... Na decennia van groei staat Nederland aan de vooravond van een lange periode waarin bevolking, arbeidsplaatsen en woningen niet meer vanzelfsprekend zullen toenemen.

... Volgens een rapport van het Planbureau voor de Leefomgeving zal er rond 2020 een kentering optreden.

► DEN HAAG

Veel mensen zullen rond 2020 wegtrekken uit het zuidwestelijke deel van de Randstad, het Groene Hart en Het Gooi, voorspelt het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL). De werkgelegenheid zal zich dan ook niet meer in die contreien concentreren, maar in stedelijke regio's als Almere, Groningen, Arnhem/Nijmegen, Tilburg en Utrecht. 'Je kunt wel spreken van een renaissance van de stedelijke regio's', zegt directeur Maarten Hajer van het Planbureau. 'Mensen willen vanuit hun woning makkelijk hun werk kunnen bereiken. Dat wordt in de Randstad door de enorme opstoppingen en het nog altijd toenemende autobezit een almaar groter probleem. Daarom is dat gebied straks niet meer interessant voor werkgevers. Vergeleken met het buitenland is het verkeer in Nederland weliswaar niet zo druk, maar het is wel een van de grootste ergernissen van burgers. En aangezien het voor de economie van groot belang is om werkgevers en werknemers dicht bij elkaar te hebben, zijn stedelijke regio's daarvoor in de nabije toekomst de beste garantie.' Hajer stelt nadrukkelijk dat er andere tijden aanbreken. 'We zijn opgegroeid met het idee dat de bevolking altijd zal blijven groeien, dat de grote steden in

Nieuwbouw Leidse Rijn. De overheid moet voorzichtig zijn met investeringen in bouwterreinen, stelt Hajer.

het westen oprukken tot aan de spoorlijn en de weilanden daar worden volgebouwd met woningen en bedrijven. Voor het eerst is het echter denkbaar dat deze ontwikkeling stopt.'

voorzichtig

Omdat het gaat om ruimtelijke verkenningen die 'niet al te ver voorbij 2020 gaan', noemt Hajer het 'urgent' dat de overheid voorzichtig is met kostbare investeringen in bouwterreinen en voorzieningen als openbaar vervoer. Hij noemt Apeldoorn en Veenendaal als voorbeelden van plaatsen waar groei voor de hand ligt, maar waar het rapport van het Planbureau twijfelt of dat daadwerkelijk zal gebeuren. Het PBL sluit zelfs niet uit dat daar over

een jaar of tien zelfs krimp optreedt, ofwel dat er meer mensen wegtrekken dan er zich vestigen. Hajer: 'Daarom is het in vele gevallen beter even te wachten met investeren, want de kans dat het anders gaat, is nog nooit zo groot geweest.' Een goed voorbeeld noemt hij de aanleg van een supersnelle busverbinding die zich door het landschap slingert van het Centraal Station Haarlem via Schiphol en Amsterdam-Zuidoost naar IJburg. 'Er werd aanvankelijk gedacht aan een veel duurdere Liferail, maar omdat men niet zeker wist of dat een verstandige investering was, heeft men voor deze goedkopere busbaan gekozen om problemen met de infrastructuur op te lossen. Als het nodig is, kun je die altijd

nog upgraden tot een Liferail. Dat is het soort beleid dat ik voorsta.' Ondanks een aantal onzekerheden durft het Planbureau wel te voorspellen, dat na 2020 in meer dan de helft van Nederland geen groei meer zal zijn. Sterker nog daar zal eerder sprake zijn van krimp. Hajer: 'We hebben tot nu toe altijd gedacht dat krimp alleen maar plaats heeft in gebieden als Oost-Groningen, de Limburgse mijnstreek en Zeeuws-Vlaanderen, maar daar zal het dus beslist niet bij blijven. Daarnaast zullen de streken waar nu al forse krimp is vermoedelijk nog verder leeglopen.' Tot 2020 zal de bevolking nog wel groeien en zal er ook nog een groeiende vraag naar woningen zijn. <

REDACTIE BUITENLAND
nd.nl/buitenland

BRITSE MEIDEN VERPLICHT IN BROEK

► LEEDS

De rokjes onder het jasje werden te kort, daarom kregen meiden op de Guiseley School een nieuw schooluniform: iedereen gaat voortaan gekleed in broek. De Guiseley School is een instelling voor voortgezet onderwijs in Leeds, West Yorkshire. Sinds jaar en dag droegen de meisjes onder hun jasje, blouse en stropdas (okergeel met een dun blauw streepje) een rok. Dat is met ingang van het nieuwe schoolseizoen afgelopen. De meiden moeten voortaan een broek aan, net zoals de jongens. Het is nu nog een advies, maar vanaf 1 januari 2012 verplicht. Adjunct-directeur Pippa Davies: 'De meeste meisjes slaan als ze van huis naar school gaan, de rokband om, zodat de rok extreem kort wordt. Dat leidt tot een seksualisering die wij op onze school niet willen. De minirok legt te veel het accent op uiterlijk. De ouders steunen het beleid.' De schoolrok was in Engeland altijd al kort. Juf Davies ontving één klacht, van ouders die dachten dat broeken duurder zouden uitpakken dan een rok. Onder de meiden zelf is veel protest. De vijftienjarige Hannah Burke vindt het onzin: 'De jongens hoeven hun stropdas toch ook niet af te doen omdat het mannelijk is?' Haar moeder Lucy valt haar bij: 'Als je de meisjes hun rok afpakt, ontnem je ze ook hun vrouwelijke identiteit. Bovendien moeten meisjes van die leeftijd zich een beetje uitdagend kunnen gedragen.'

NL

Van Geel voorgedragen voor CDA-partijbestuur

Het CDA-partijbestuur heeft oud-staatssecretaris en voormalig fractievoorzitter Pieter van Geel voorgedragen als vicevoorzitter van het dagelijks bestuur van de christendemocraten. Het is de bedoeling dat Van Geel de eerste vicevoorzitter wordt en daarmee de tweede man in het bestuur na partijvoorzitster Ruth Peetoom. De oud-fractievoorzitter in de Tweede Kamer wil zijn kennis en ervaring benutten om 'samen met alle CDA-leden de weg naar herstel vorm te geven'. <

Cruiseschepen mogen toeteren, maar met mate

Cruiseschepen die in Rotterdam afmeren mogen voortaan maar met mate toeteren, als ze het ruime sop kiezen. Dat gebeurt op verzoek van het havenbedrijf naar aanleiding van klachten van omwonenden. Eerder werd gesproken over een totaalverbod, maar dat bleek onjuist. De klachten die binnenkwamen, gingen vooral over de ochtend toen de MS Rotterdam koers zette naar New York. Dan blies de kapitein zo zwaar op zijn toeter dat omwonenden rechtop in bed zaten. Feitelijk mogen schepen alleen toeteren bij gevaar en bij hoge uitzonderingen. Cruiseschepen toeteren uit traditie, wanneer ze een haven verlaten. <

BEELD EPA

Vrouw uit Rotterdam belt ex 70.000 keer

Een 42-jarige vrouw uit Rotterdam is opgepakt omdat zij verdacht wordt van stalken van een man van wie zij zegt dat hij haar ex-vriend is. Zij zou de 62-jarige man uit Den Haag in vier maanden tijd 70.000 keer hebben gebeld, aldus een woordvoerder van de politie. De man, die ontkent dat hij een relatie had met de Rotterdamse, deed eind augustus aangifte. <

Prof. Stapel vertrekt bij universiteit Tilburg

Prof. dr. Diederik Stapel, door de Tilburg Universiteit op non-actief gesteld, keert definitief niet meer terug. Rector magnificus prof.dr. Philip Eijlander heeft dat gisteren bekendgemaakt. Volgens hem stemt Stapel in met dat besluit en is ontslag op staande voet niet uitgesloten. Stapel krijgt geen vertrekregeling aangeboden. De hoogleraar cognitieve sociale psychologie zou in zijn publicaties gebruik hebben gemaakt van gefingeerde gegevens. <

Onderzoek: regeldruk in Noorden is te hoog

Bedrijven in de noordelijke provincies betalen veel meer aan administratieve lasten dan elders. Terwijl in Nederland gemiddeld 3,6 procent van het verdienende geld opgaat aan regeldruk van overheden, is dat in het noorden bijna 5 procent, zegt gisteren Gjalte de Jong, econoom aan de Rijksuniversiteit Groningen. De Jong deed onderzoek onder ruim 2300 bedrijven uit alle sectoren in Noord-Nederland. <

Knapen: laat bedrijven helpen met voedselhulp

Staatssecretaris Ben Knapen (Ontwikkelingshulp) raadt de VN-tak voor voedselhulp aan vaker bij het bedrijfsleven aan te kloppen. 'Bedrijven hebben veel kennis van voedsel, sanitatie en logistiek. Dat zijn allemaal vraagstukken die je aantreft bij een voedselcrisis', zei Knapen gisteren in Den Haag na overleg met directeur Josette Sheeran van het VN-wereldvoedselprogramma WFP. <

BEELD ANP

Wethouders: meer ruimte voor aanpak fraude

Gemeenten willen meer bevoegdheden om uitkeringsfraude op te sporen. De Utrechtse wethouder van Sociale Zaken, Rinda den Besten, heeft dit gisteren bevestigd. Den Besten vertegenwoordigt haar collega-wethouders in het overleg met het ministerie van Sociale Zaken over de aanpak van fraude met uitkeringen. <

Kabinetplannen in 2012 pas op Prinsjesdag

Het kabinet wil volgend jaar zijn plannen voor het nieuwe jaar niet eerder dan op Prinsjesdag openbaar maken, ook niet vooraf onder embargo. Voor het kabinet is dat het logische gevolg van het besluit van de Tweede Kamer om parlementariërs volgende week toch de ruimte te geven meteen te reageren, als de Miljoenennota vier dagen voor Prinsjesdag wordt gepubliceerd. <

Nederland kan helpen bij waterprobleem Irak

Nederland heeft Irak heel wat te bieden op het terrein van watermanagement. Dat zei de Iraakse minister van Buitenlandse Zaken Hoshyar Zebari gisteren na een gesprek met zijn Nederlandse ambtsgenoot Uri Rosenthal. Nog deze maand zal een handelsmissie naar Irak gaan om te bekijken welke rol Nederlandse bedrijven kunnen spelen. <

'Crohn-patiënten breken sneller botten'

Patiënten met de ziekte van Crohn, een ontstekingsziekte van het maag- en darmstelsel, hebben een grotere kans om botten te breken. Dat komt omdat ze vaker last hebben van botontkalking. Dat concludeert promovenda Angela Oostlander die vandaag promoveert aan het VUmc in Amsterdam. Oostlander stelde via metingen vast dat de lagere botmassa bij de patiënten ook het gevolg was van afwijkingen in cellen die bot aanmaken. <

EU

Oostende pakt dagelijks twintig illegalen op

De Belgische kustgemeente Oostende gaat elke dag twintig illegalen oppakken en ze voor 12 uur vastzetten. Zo hoopt de gemeente korte metten te maken met de overlast die de stroom van illegale gelukzoekers op weg naar Groot-Brittannië veroorzaakt. <

Piraten laten zeven Denen na halfjaar vrij

Zeven Denen die in februari werden gegijzeld door Somalische piraten zijn vrijgelaten. Dat heeft het Deense ministerie van Buitenlandse Zaken gisteren bekendgemaakt. Het gaat om een echtpaar en hun drie kinderen en twee bemanningsleden. Het jacht waarmee de Denen sinds 2009 een wereldreis maakten werd op 24 februari gekaapt in de Indische Oceaan bij Oost-Afrika. <

VN: chemische wapens Libië in veiligheid

Opgeslagen chemische wapens in Libië zijn veilig ondanks de gevechten die sinds februari in het land plaatsvinden. Dat heeft de directeur van de Organisatie voor het Verbod op Chemische Wapens, een waakhond van de Verenigde Naties, gisteren gezegd. Volgens Ahmet Uzumcu staan zijn inspecteurs klaar om, 'zodra de omstandigheden het toelaten' terug te keren naar Libië om de aangerichte schade te bekijken. <

Tientallen doden door vliegtuigcrash in Rusland

Een Russisch passagiersvliegtuig is gisteren neergestort bij de plaats Jaroslavl, circa 250 kilometer ten noordoosten van Moskou. 44 van de 45 inzittenden zouden zijn omgekomen. Een persoon, een bemanningslid, zou gewond zijn. Dat hebben de autoriteiten van het vliegveld van de stad bekendgemaakt, berichtte het persbureau Interfax. In het vliegtuig zat onder andere de voltallige ijshockeyploeg Lokomotiv Jaroslavl. Het toestel was op weg naar Minsk, de hoofdstad van Wit-Rusland. Daar zou het team de eerste wedstrijd van het seizoen spelen in de hoogste professionele competitie in Rusland. <

BEELD EPA

Bomaanslag bij rechtbank New Delhi

Een bomaanslag bij het hof van beroep in de Indiase hoofdstad New Delhi heeft gisteren aan zeker elf mensen het leven gekost. Minstens 59 mensen zijn gewond geraakt. De bom was verstoppt in een aktetas. <

Regen voorspeld voor zuiden Somalië

Mogelijk gaat het regenen in het door hongersnood getroffen zuiden van Somalië. Dat heeft het meteorologisch instituut van de Verenigde Naties (WMO) voorspeld. Dat betekent volgens de WMO echter niet per definitie dat de droogte die het gebied teistert zal worden verdreven, omdat de regenval van dit seizoen slechts een klein deel uitmaakt van het jaarlijkse totaal. <

Protestkampen Israël langzaam afgebroken

In Tel Aviv en het ten zuidoosten ervan gelegen Holon zijn gemeentewerkers gisteren begonnen met het verwijderen van tenten en provisorische bouwsels die betogers hadden opgericht. Op 14 juli begon op de Rothschild Boulevard in Tel Aviv een protest tegen de torenhoge huurprijzen. Dit mondde uit in het grootste sociale protest dat het land ooit heeft gekend. <

Zelfmoordaanslag in Zuidwest-Pakistan

Twee zelfmoordterroristen hebben gisteren in Quetta, in Zuidwest-Pakistan, een aanslag gepleegd op het huis van een hoge legerofficier. Diens vrouw en 22 anderen, onder wie twee kinderen en bewakers en andere militairen, werden gedood. Ook vielen er minstens zestig gewonden. <

BEELD ANP

Martelly wil medewerker Clinton als premier

De Haïtiaanse president Michel Martelly wil Garry Conille als premier. Conille is een naaste medewerker van de Amerikaanse ex-president Bill Clinton in diens functie als speciale gezant van de Verenigde Naties voor Haïti. Martelly is al ruim drie maanden president, maar heeft nog geen eerste minister. <

Man schiet militairen dood in restaurant VS

Een man met een AK-47 heeft dinsdag het vuur geopend op een groep militairen van de Nationale Garde in een restaurant in Carson City, in de Amerikaanse staat Nevada. Hij schoot vier mensen, onder wie drie gardisten, dood. Er vielen zeven gewonden. Het motief van de schutter, een 32-jarige in Mexico geboren Amerikaan, is onbekend. Hij schoot zich na de moordpartij door het hoofd en overleed later. <

€

Bonden: bedrijfsarts moet toegankelijker

De vakcentrales CNV, FNV en MHP willen dat het kabinet werk maakt van een fatsoenlijke toegang tot een bedrijfsarts voor alle werkenden. Dat staat in een gezamenlijke brief, die zij naar staatssecretaris Paul de Krom (Sociale Zaken) hebben gestuurd. Twee maanden geleden bleek uit onderzoek van het ministerie dat circa een op de vijf werknemers niet op eigen houtje naar de bedrijfsarts kan stappen bij beginnende klachten. Pas als daadwerkelijk sprake is van verzuim, komt op initiatief van de werkgever de arboarts in actie. <

OPTA doet onderzoek naar DigiNotar

Telecomtoezichthouder OPTA onderzoekt of het bedrijf DigiNotar juist heeft gehandeld bij de uitgifte van gekwalificeerde certificaten. De toezichthouder heeft besloten tot het onderzoek wegens de problemen die zijn ontstaan bij DigiNotar bij de uitgifte van SSL-certificaten. Deze zijn bedoeld om de identiteit van een website te waarborgen. <

Zwitsers geven VS geen bankgegevens

Zwitserland heeft geen gegevens van Amerikaanse bankklanten aan de Verenigde Staten gestuurd. Dat zei president Micheline Calmy-Rey. Ze zal geen details geven over de lopende onderhandelingen. De VS stelden Zwitserland afgelopen week een ultimatum. Het Alpenland moest deze week met de gegevens over de brug komen. De VS vermoeden dat tienduizenden Amerikanen de belasting in eigen land ontduiken door hun vermogen op Zwitserse rekeningen te zetten. <

Repsol wil olieproductie Libië hervatten

De Spaanse oliiegigant Repsol voert gesprekken met de machthebbers in Libië om de olieproductie te hervatten. Dat heeft een woordvoerder van het concern woensdag gezegd. 'We willen zo snel mogelijk terugkeren', aldus de zegsman. Repsol heeft al experts naar het land gestuurd om de schade aan de olie-installaties op te nemen. <

Supermarkt omzet in augustus gestegen

De omzet van supermarkten is in augustus op jaarbasis met 3,8 procent gestegen tot 3,06 miljard euro. In de eerste 8 maanden van dit jaar nam de omzet van de supermarkten met 2,5 procent toe naar 21,48 miljard euro. Dat bleek gisteren uit cijfers van marktonderzoeksbureau GfK. Uit het onderzoek bleek verder dat het Nederlandse consumentenvertrouwen de afgelopen zes maanden fors gedaald is. <

'Harmonisatie van winstbelasting is nodig'

Nederland, België en Luxemburg moeten zich aansluiten bij het initiatief van Frankrijk en Duitsland om de vennootschapsbelasting te harmoniseren. De demissionaire Belgische minister van Financiën Didier Reynders heeft dat gisteren gezegd in de Brusselse krant *Le Soir*. <

Verzekeraars voorzien 7 miljoen stormschade

De vroege najaarsstorm die in de nacht van dinsdag op woensdag vooral het noordwesten van het land trof, kost verzekeraars naar schatting 7 miljoen euro. Dat heeft een woordvoerder van het Verbond van Verzekeraars gisteren gezegd. Naar verwachting zullen verzekeren vooral schade claimen aan daken en auto's. <

BEELD ANP

Leden FNV Kiem voor pensioenakkoord

Een meerderheid van de 2415 leden van FNV Kiem die hebben gestemd, is voor het pensioenakkoord. In totaal stemden 1347 leden voor het akkoord, terwijl het aantal tegenstemmers uitkwam op 1068. Het bondsbestuur van FNV Kiem beslist maandag wat het definitieve bondsstandpunt is. Op dezelfde dag neemt ook de federatieraad van de FNV een definitief besluit over het pensioenakkoord. FNV Kiem heeft in totaal 35.341 leden. <

REDACTIE BUITENLAND nd.nl/buitenland BEELD AP / EMILIO MORENATTI

Zuid-Afrikaanse mannen dansen en drinken bier op straat in Diepsloot, een grote township in het noorden van Johannesburg.

Zuid-Afrika wil reclame voor alcohol uitbannen

► PRETORIA

ZUID-AFRIKA WIL ALCOHOLRECLAME IN DE BAN DOEN. DRANKMISBRUIK IS DE GROOTSTE OORZAAK ACHTER HET ZEER HOGE GEWELDSCIJFER IN ZUID-AFRIKA, ALDUS MINISTER AARON MOTSOLEDI VAN VOLKSGEZONDHEID.

Een overheidscommissie werkt aan een rapport dat inzet op 'betekenisvolle beperkingen' in reclame en media. Een algeheel verbod zou er niet komen. Het verbod op drankreclame houdt de gemoederen in Zuid-Afrika al weken bezig. 'De vraag is niet of, maar wanneer het zal gebeuren', aldus Motsoledi. De ANC-minister heeft steun gekregen van Helen Zillen van de oppositiepartij Democratische Alliantie. De minister noemt het 'pijnlijk' dat zijn land te boek staat als een kweekvijver van geweld. Per dag vinden er gemiddeld 46 moorden en tal van verkrachtingen plaats. Daarbij speelt alcohol vaak een grote rol. 'Onderzoek toont aan dat drankadvertenties jongeren aanzet om eerder en vaker alcohol te gebruiken. De alcoholreclame zal net zo aangepakt

worden als de tabaksadvertenties', beoefde Motsoledi. Zuid-Afrika legde in 1999 de reclame voor rookwaren aan banden.

Na aids is alcohol de belangrijkste doodsoorzaak in Zuid-Afrika, aldus minister Motsoledi. 'In ons land overlijden per jaar 1,7 miljoen mensen aan aids, aan geweld 1,5 miljoen.' Ieder jaar belanden naar schatting 3,5 miljoen mensen in het ziekenhuis door excessief drankgebruik, terwijl de gezondheidszorg al onder grote druk staat. Ook in het verkeer vallen jaarlijks enkele honderden slachtoffers door dronken bestuurders.

Alcoholisme kost de Zuid-Afrikaanse economie jaarlijks naar schatting 9 miljard rand (89 miljoen euro). In Zuid-Afrika wordt bijna acht liter alcohol per hoofd van de bevolking geconsumeerd. 'Ons land staat daarmee op de 52e plaats op een lijst van 191 landen', aldus de staatssecretaris van Handel en Industrie, Elizabeth Thabethe, tijdens de Week van de Nuchterheid in Pretoria. De Zuid-Afrikaanse media zijn beducht

voor de gevolgen van een reclameverbod. Zij vrezen 170 miljoen euro aan advertentie-inkomsten per jaar te verliezen, becijferde econoom Chris Moerdyk in een Zuid-Afrikaans vakblad voor wijngaardeniers. Wanneer alcoholreclame van billboards, radio en tv verbannen wordt, zullen drankverkopers uitwijken naar sociale media als twitter en facebook, verwacht hij.

cursus

De bond voor verantwoord alcoholgebruik ARA deelt de zorgen van de overheid over drankmisbruik. Maar een verbod op de drankadvertenties is niet gerechtvaardigd, aldus de ARA, omdat er geen hard bewijs is geleverd dat reclame misbruik in de hand werkt. Bierbrouwerijen als Brandhouse poogden in de afgelopen jaren een dreigende anti-alcoholcampagne af te wenden door sportclubs 'DrinkIQ-trainingen' te geven voor verantwoord drankgebruik. Nationale voetbalhelden en de Zuid-Afrikaanse spelersbond Safpu ondersteunden deze vorm van voorlichting. <

ANP nd.nl/economie

Topman Victor Muller houdt hoop op redding Saab

► TROLHATTAN

TOPMAN VICTOR MULLER VAN SAAB HOUDT HOOP OP NIEUWE GELDSTROMEN VOOR HET GEPLAAGDE ZWEEDSE AUTOMERK. DAT ZEI HIJ GISTEREN TIJDENS EEN PERSCONFERENTIE OP HET HOOFDKWARTIER VAN SAAB IN HET ZWEEDSE TROLHÄTTAN.

Saab vroeg gisteren bij de Zweedse rechter om bescherming tegen schuldeisers, zodat het bedrijf in staat is orde op zaken te stellen. Die regeling maakt Saab aantrekkelijker voor investeerders, meent Muller. 'Het is veel veiliger voor investeerders om geld te steken in een beschermd bedrijf dan in een bedrijf dat wordt belaagd door schuldeisers.'

De beloofde investeringen door de Chinese bedrijven Youngman en Pang Da komen volgens Muller op korte termijn beschikbaar. 'Maar totdat het geld uit China binnen is, beschermen we ons bedrijf met een reorganisatie en zorgen we

voor stabiliteit en een goed pad naar voorspoed voor ons bedrijf.'

Vandaag beslist de Zweedse rechter of Saab de gevraagde bescherming krijgt. Zo niet, dan dreigt een faillissement. Op vragen daarover wilde Muller echter niet ingaan. 'We weten dat we een zeer gedetailleerd en grondig toekomstplan moeten geven, waarin we aantonen dat ons bedrijf levensvatbaar is. We verwachten dat de rechter in ons voordeel beslist. Zo niet, dan hebben we een plan C.' De topman zei dat er nog altijd gesprekken lopen met partijen die Saab van overbruggingskredieten kunnen voorzien, totdat de fondsen uit China binnen zijn. 'Ondernemers in India, China, de Verenigde Staten en Brazilië staan te springen om te investeren in Saab. Jammer genoeg is er slechts één land waar een gebrek aan interesse wordt getoond en dat is Zweden.' <

NL

AP nd.nl/binnenland

Nederlanders doen aangifte tegen Jorge Zorreguieta

► AMSTERDAM

TEGEN JORGE ZORREGUIETA, DE VADER VAN PRINSES MÁXIMA, IS IN NEDERLAND DOOR DRIE MENSEN AANGIFTE GEDAAN WEGENS VERDWIJNINGEN TIJDENS DE VIDELA-DICTATUUR IN ARGENTINIË.

Dat heeft het advocatenkantoor Bijhler van de twee advocaten van de nabestaanden gisteren bekendgemaakt. Tien jaar geleden wees justitie een aangifte tegen de 83-jarige Zorreguieta nog af wegens gebrek aan rechtsmacht. Volgens de advocaten van de drie is vervolging nu wel mogelijk door onder meer gewijzigde Nederlandse wetgeving. Advocaten Liesbeth Zegveld en Gijran Sluiter hebben vrijdag namens Ewa en Alejandra Slutzky aangifte gedaan. Hun grootvader en vader, die arts was, ver-

dween in 1977 in Argentinië. Van hem zou sindsdien niets meer zijn vernomen. Ook namens Matte Mourik is aangifte gedaan. Hij is de zoon van de inmiddels overleden oud-diplomaat die in 2001 aangifte deed.

Zegveld en Sluiter stellen dat Nederland sinds december verplicht is tot strafrechtelijk onderzoek over te gaan door dat een internationaal verdrag in werking is getreden. Het verdrag is gericht op de bescherming van mensen tegen gedwongen verdwijning. Zorreguieta maakt zich volgens de advocaten daarbij ook in Nederland schuldig aan een misdrijf, zolang hij, als hij hier is, blijft zwijgen over het lot of de verblijfplaats van verdwenen personen of blijft weigeren de verdwijningen te erkennen. <

advertentie

EN VERDER... OP DE ND WEBSITE

ndmeedenken.nl

Ga naar

ndmeedenken.nl

ECOZAKEN

EDUARD SLOOT nd.nl/economie BEELD EPA / SANDRO CAMPARDO

KRANTENLEZER KRIJGT AUTORECLAME OP MAAT

Waar sommige bedrijven minder adverteren in dagbladen, zijn autoreclames juist steeds vaker in de krantenkolommen te vinden. Hoe kan dit?

► DEN HAAG

'Onder krantenlezers bevinden zich veel autoliefhebbers', zegt Erik Grimm van Cebuco, het platform van dagbladen dat de impact van advertenties zichtbaar wil maken. Krantenlezers zijn volgens hem potentiële autokopers. 'Het zijn vaker mensen die een baan hebben en dus een auto nodig hebben. Ook hebben krantenlezers meestal meer welstand: zij beschikken gemiddeld genomen over wat meer inkomen.'

Verder passen advertenties voor auto's goed bij de krant die immers ook nieuws over automerken of zelfs autotesten publiceert, vervolgt hij. 'In regionale kranten kun je daarbij ook het adres zetten van dealers in de omgeving.'

Dat automerken de laatste tijd vaker te vinden zijn in dagbladen wordt bevestigd door cijfers van onderzoeksbureau Nielsen. Sinds 2009 zijn de uitgaven voor autoadvertenties in kranten met ruim een derde gestegen, meldt John Dix van Nielsen. Koplo-

Peugeot is koploper in het aantal krantenadvertenties.

per is autofabrikant Peugeot, gevolgd door Hyundai, Citroën en Fiat.

Niet alleen de autobranche laat meer advertenties zetten in de dagbladen. Datzelfde geldt voor advertenties voor huis- en tuinartikelen, en horeca, toerisme en recreatie. Cebuco-zegsman Grimm: 'Reisorganisatie Kras is op dit moment de grootste adverteerder in de dagbladen.'

Andere sectoren, zoals banken en verzekeraars, zijn juist minder vaak in de krantenkolommen te vinden dan de afgelopen jaren. Woordvoerder Harald Bresser van de RAI-vereniging, de brancheorganisatie van importeurs en fa-

brikanten in de auto-industrie wijst erop dat de verkoop van auto's de afgelopen twaalf maanden groeit. 'Ik kan me voorstellen dat autofabrikanten meer adverteren in kranten als het goed gaat met de autoverkoop.'

Automerken spitsen hun advertenties toe op de doelgroep van een dagblad, zegt Grimm. 'Bij kranten waar het lezerspubliek vaker grotere gezinnen telt, zoals het *Nederlands Dagblad* en het *Reformatisch Dagblad*, passen dan eerder advertenties van gezinswagens', aldus de woordvoerder van Cebuco. 'Een automerk dat reclame wil maken voor directiewagens komt eerder bij het *Financieel Dagblad* terecht. En in een progressieve krant zul je misschien eerder advertenties voor een groene auto tegenkomen.'

Autofabrikanten combineren tegenwoordig slim televisie en kranten, constateert hij. 'Onlangs introduceerde Hyundai een nieuwe auto. Op televisie werd het model getoond en in de krant werden daarbij vervolgens de verkoopargumenten gegeven, bijvoorbeeld dat het een stijlvol ontworpen wagen is en een goede gezinsauto. Op die manier proberen merken krantenlezers te prikkelen om een folder te bestellen of een proefrit te maken.'

NL

REDACTIE BINNENLAND
nd.nl/binnenland

Roman Mara verfilmd

► AMSTERDAM

FILMPRODUCTIEBEDRIJF PELLICOLA GAAT HET BOEK VAN MARA VAN LISETTE VAN DE HEG VERFILMEN. DAT HEEFT DE UITGEVER, PLATEAU, LATEN WETEN.

Het boek gaat over de zwangere Maria, die onder druk van de lokale gemeenschap haar woonplaats moet verlaten. Nick Jongerius van Pellicola las het boek en wist direct dat hij dit verhaal wilde verfilmen. 'Het boek is sfeervol en beklijvend tegelijkertijd. We gaan hier een prachtige film van maken.'

Auteur Lisette van de Heg is blij met de verfilming. 'Dat Mara nu ook nog verfilmd wordt, is een droom die ik nooit durfde dromen.' Mara verscheen in 2009 en werd een jaar later winnaar van de Publieksprijs Christelijk Boek. Het boek komt deze maand uit in het Duits. <

NL

REDACTIE BINNENLAND nd.nl/binnenland

Visie KNMG is 'hellend vlak'

► AMSTERDAM – HILVERSUM

DE PROTESTANTSE ETHICUS THEO BOER SPREEKT OVER EEN 'HELLEND VLAK', NU DE ARTSENFEDERATIE KNMG HAAR STANDPUNT OVER EUTHANASIE HEEFT VERSOEPELD.

De voorstanders van euthanasie zijn echter blij, en verwachten nog sneller een nieuwe wet 'die het recht op een waardig vrijwillig levenseinde' regelt. Door de nieuwe stellingname van de KNMG krijgt de pro-euthanasiegroep Uit vrije Wil 'nu bijna haar zin', zei dr. Boer gisteren bezorgd in het EO-radio-programma *Dit is de dag*. Maar hoogleraar strafrecht Eugène Sutorius, een van de initiatiefnemers van Uit vrije Wil, kan bijna niet wachten op een nieuwe euthanasiewet. Zijn groep ijvert ervoor dat 70-plussers in Nederland het recht krijgen op euthanasie, ook als ze niet terminaal ziek zijn, omdat ze hun leven als 'voltooid' beschouwen.

Sutorius schatte eerder dit jaar dat het zeven jaar zou duren voordat het parlement een wetsvoorstel daartoe aanneemt. Nu de artsen dinsdag hun standpunt hebben 'bijgesteld', denkt hij dat

een belangrijke hobbel is genomen: 'Misschien is de wet nu al over vijf jaar een feit.'

Sutorius prijst de KNMG omdat ze 'leef toont'. De artsenorganisatie wijst haar achterban erop dat ook niet-terminaal lijden, bijvoorbeeld een opeenstapeling van ouderdomsziekten zoals beginnende dementie, slechter-zien en incontinentie, reden kan zijn voor euthanasie of hulp bij zelfdoding. Ook heeft ze gesteld dat artsen die principieel tegen euthanasie zijn, patiënten met een te rechte euthanasiewens nooit in de kou mogen laten staan, zoals tot nu toe regelmatig gebeurde. Die artsen hebben de plicht hun patiënt door te verwijzen naar een andere arts.

dramatisch

De artsenorganisatie heeft de definitie van 'ondraaglijk lijden', in de wet voorwaarde voor euthanasie, nu dus opgerekt, signaleert ethicus Boer. Dat nu ook een vervelende combinatie van ouderdomsklachten grond daarvoor mag zijn, noemt hij 'vrij dramatisch'. Boer: 'Im-

mers, de ouderdom komt altijd met gebreken.' Hoewel de KNMG stelt dat er wel een medische grondslag moet zijn bij ondraaglijk en uitzichtloos lijden, zal het volgens Boer in de praktijk betekenen 'dat we spreken over euthanasie voor iedereen'. Hij voorziet een hellend vlak en ook dat de druk op artsen fors zal toenemen, zo van: 'Waar doet u zo moeilijk over?' Dat Nederland zich internationaal dreigt te isoleren, noemt hij ongewenst. Euthanasie behoort naar zijn mening niet tot het normale medische handelen: 'De zelfgekozen dood blijft tot in alle eeuwigheid een problematisch gegeven!'

De ChristenUnie typeert het nieuwe standpunt van artsenorganisatie KNMG als een 'normverschuiving in het euthanasiedebat' en heeft gisteren het kabinet om een reactie gevraagd. Dat een arts die niet wil meewerken aan een euthanasieverzoek altijd hulp moet verlenen bij het vinden van een andere arts, tast volgens de partij de professionaliteit en de gewetensvrijheid van artsen aan. <

NL

REDACTIE BINNENLAND nd.nl/binnenland

Psychotische ervaringen bij 40 procent pubers

► UTRECHT

BIJNA DE HELFT VAN DE NEDERLANDSE JONGEREN TUSSEN TWAALF EN ZESTIEN JAAR HEEFT REGELMATIG MILDE PSYCHOTISCHE ERVARINGEN.

Dat blijkt uit een onderzoek van Hanneke Wigman, waarop ze morgen aan de Universiteit Utrecht promoveert. Ze ondervroeg 7700 Nederlandse jongeren en benoemde daarbij vijf vormen van een milde psychotische ervaring: hallucinaties, wanen, paranoia, groothedswaanzin en paranormale overtuigingen.

Veertig procent van de pubers gaf aan regelmatig tenminste met één van deze vormen te maken te hebben. Het percentage is opvallend hoog in vergelijking met volwassenen. Een vergelijkbaar onderzoek onder achttien- tot vijftienjarige jongeren leverde op dat in die leeftijdsgroep slechts twee procent regelmatig dergelijke ervaringen heeft. In een toelichting relativeert Wigman de uitkomsten van haar onderzoek enigszins. Voor de meeste jongeren zijn

de milde psychotische ervaringen van voorbijgaande aard. 'De adolescentie is een periode waarin gevoelens van onzekerheid een rol spelen.' Hun gevoeligheid voor hun veranderende sociale omgeving maakt hen 'meer vatbaar voor bijvoorbeeld paranoia gedachten en waarnemingen'. 'Voor adolescenten is het daarnaast lastiger dan voor volwassenen om onderscheid te maken tussen belangrijke en onbelangrijke prikkels.'

blijvend

De onderzoeker stelt dat jongeren wel aan de bel moeten trekken als hun klachten aanhouden. Zeker als er sprake is van cannabisgebruik, het opkropen van problemen, erfelijke kwetsbaarheid of een traumatische gebeurtenis kunnen psychotische ervaringen blijvend worden. Dat vergroot weer de kans op een psychose of depressie op latere leeftijd.

Het onderzoek is gefinancierd door de Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek. <

ANP - RTR nd.nl/buitenland

'Gadhafi vermoedelijk in zuiden Libië'

► TRIPOLI

DE VERDREVEN LIBISCHE DICTATOR MUAMMAR GADHAFI ZIT MOGELIJK IN DE STAD GHWAT IN IN HET ZUIDEN VAN LIBIË.

Vanuit Ghwat zou hij naar Tsjad of Niger willen vluchten. Dat heeft Hisham Buhagiar, een hoge militaire functionaris van de Nationale Overgangsraad in Libië, gisteren gezegd. Hij coördineert voor de nieuwe machthebbers de zoektocht naar Gadhafi.

Buhagiar vermoedt dat Gadhafi Bani Walid is ontvlucht. Deze woestijnstad is een van de laatste bolwerken van zijn aanhangers.

Volgens Buhagiar hebben mensen auto's gezien die in de richting van Ghwat reden. Gadhafi zou in een van die voertuigen hebben kunnen zitten. De stad ligt 950 kilometer ten zuiden van Tripoli. Douaniers in Niger hadden dinsdag gezegd dat konvoien met militairen die Gadhafi steunen, de grens tussen Libië en Niger waren overgestoken. Gadhafi zelf zou niet in het konvooi van circa 200 voertuigen hebben gezeten. <

NL

BEELD ANP / MARCEL ANTONISSE

In het verbouwde Amsterdam Museum geeft 'Het Kleine Weeshuis' bezoekers een idee van hoe het er vroeger heeft uitgezien. Ooit zat op de locatie van het museum het Burgerweeshuis. Kinderen kunnen een route via de keukenkastjes volgen. Vandaag wordt het verbouwde museum feestelijk heropend. <

€

REDACTIE ECONOMIE nd.nl/economie

Voorlopig geen grote tekorten op arbeidsmarkt

► DEN HAAG

DE ARBEIDSMARKT WORDT DE KOMENDE JAREN KRAPPER, MAAR GROTE TEKORTEN ZULLEN ZICH IN DE MEESTE SECTOREN NAUWELIJK VOORDOEN.

De krimp van de beroepsbevolking kan tot 2030 grotendeels worden opgevangen doordat werknemers langer doorwerken en later met pensioen gaan. De gemiddelde leeftijd van werknemers zal daardoor wel stijgen. Dat blijkt uit onderzoek van adviesbureau Deloitte.

Volgens het onderzoek krijgt de Nederlandse arbeidsmarkt pas tussen 2020 en 2040 met toenemende schaarste te maken. Op kortere termijn krijgt slechts een drietal sectoren problemen om aan voldoende mensen te komen. 'Er komen tekorten aan hoogopgeleiden voor technische en medische functies, in de zakelijke dienstverlening en in het onderwijs', verwacht Ardie van Berkel van Deloitte Human Capital.

In het onderwijs is de komende jaren sprake van een grote uitstroom van oudere docenten die met pensioen gaan. De dreigende tekorten in de andere sectoren worden vooral veroorzaakt door een stijgende vraag naar medische diensten en door de groei van de zakelijke dienstverlening.

uitdaging

De grootste uitdaging voor bedrijven die personeelstekorten willen voorkomen, wordt het vasthouden van oudere, ervaren werknemers. Die moeten gestimuleerd worden zodat ze de organisatie niet vroegtijdig verlaten. 'Je moet de organisatie geschikt maken voor gemiddeld oudere werknemers. Die hechten waarde aan andere zaken dan jongeren. Voor hen is het bijvoorbeeld belangrijk dat ze vertrouwen hebben in de leiding van het bedrijf en dat ze echt waarde krijgen', zegt Van Berkel.

Naast het vasthouden van oudere werknemers zullen bedrijven en sectoren in de toekomst meer moeite moeten doen om de instroom van jongeren positief te beïnvloeden, bijvoorbeeld via campagnes om leerlingen al in een vroeg stadium voor beroepen of vakken te interesseren. Zo loopt in Duitsland, dat al sinds 1990 met een krimpende beroepsbevolking kampt, al jaren een succesvolle campagne om jongeren te interesseren voor ingenieursopleidingen. <

VIJF VRAGEN

EDUARD SLOOT nd.nl/economie BEELD EPA / LAURENT GILLIERON

'NEOLIBERALE TREKJES IN ECONOMISCHE WERELDRANGLIJST'

Nederland is gestegen van plek acht naar plek zeven op de ranglijst van meest concurrerende landen van het World Economic Forum. Wat betekent dat?

► DEN HAAG

■ **Wat houdt deze 'concurrentie-index' in?**

De 'mondiale concurrentie-index' van het World Economic Forum (WEF) beoordeelt 142 landen op tal van aspecten. Zo kijkt het WEF naar de aanwezigheid van goede wegen, stabiele financiële markten, hoogstaand onderwijs en goede gezondheidszorg, maar ook naar de beschikbaarheid van internet, betrouwbaarheid van de overheid en bedrijfsinvesteringen in onderzoek en ontwikkeling. Als deze kenmerken worden gewogen, rolt er een economisch rapportcijfer uit.

■ **Welke plek neemt ons land in?**

Nederland neemt nu de zevende plek in. Vorig jaar was dat plaats acht. Het kabinet heeft als doel Nederland in de top vijf te krijgen. Dat komt nu binnen handbereik, aldus bedrijfskundige Henk Volberda van de Erasmus Universiteit die meewerkte aan het rapport. 'Nederland is aan het verschuiven naar een hoogwaardige kenniseconomie.' Overigens stond ons land in 2000 al eens op de vierde plek,

waarna het na 2002 wegzakte naar plek dertien. Op de eerste plek staat nu Zwitserland, gevolgd door Singapore, Zweden, Finland en de Verenigde Staten.

■ **Waarom is Nederland een plek gestegen?**

Nederland scoort dit jaar beter als het gaat om havens en wegen, zegt Volberda. 'Denk aan de aanleg van de Tweede Maasvlakte en de topvluchthaven Schiphol.' Ook staat ons land dit jaar hoger wat betreft een betrouwbare overheid zonder veel corruptie. 'Dat zorgt ervoor dat buitenlandse bedrijven zeggen: "In dat land wil ik wel investeren".' Verder staat Nederland hoger geclassificeerd als het gaat om marktwerking en de samenwerking tussen bedrijven en kennisinstellingen zoals universiteiten. Volberda: 'De ranglijst is relatief, dus het kan ook zijn dat andere landen het nu minder doen op deze punten.'

■ **Waarom staat Zwitserland op één?**

In Zwitserland, maar ook in de hooggekwificeerde landen Zweden en Finland investeren bedrijven meer geld in onderzoek en ontwikkeling, zegt Volberda. 'Daar kunnen we nog veel verbetering halen. Nederland kan ook leren van Singapore: daar is de samenwerking tussen kennisinstellingen en bedrijven sterker.'

■ **Is de index een nuttige maatstaf?**

Een hogere plaats op de concurrentie-index zorgt voor meer concurrentievermogen, meer productiviteit en leidt uiteindelijk tot een hoger gemiddeld inkomen, zegt Volberda. Innovatie-econoom Alfred Kleinknecht van de TU Delft relativeert de index echter. Volgens hem geeft de index voor 70 à 80 procent een goede indicatie van de economische kracht van landen, maar er klinkt ook een neoliberale ideologie in door. 'Ontslagbescherming is slecht in deze index. Maar die bescherming zorgt juist voor loyale werknemers die kennis opbouwen. Dat is hard nodig in een kenniseconomie. Verder leveren lage belastingen een hogere score op. Maar hoge belastingen betekenen ook betere publieke voorzieningen. Er zit geen verband tussen belastingtarieven en economische groei: Scandinavische landen doen het economisch goed, maar zij hebben ongeveer de hoogste belastingen ter wereld.'

NL

STEPHAN BOL nd.nl/binnenland BEELD GPD

Christen niet meer in actie tegen medium

... Het Leidse medium Bep trekt een volle zaal in de bibliotheek van Schipluiden. De kerk houdt zich stil.

... Volgens deskundige Robert Doornenbal is occultisme zo wijdverspreid dat openlijk protest niet helpt. 'Een christelijk alternatief bieden is beter.'

► SCHIPLUIDEN

'Wilt u graag in contact komen met een dierbare overledene? Met hulp van de bovenwereld helpt Bep u op weg!' Met deze wervende tekst werft de openbare bibliotheek Schipluiden bezoekers voor 'Bep het Medium uit Leiden' op 27 september. Het aanbod voorziet in een behoefte, want binnen enkele dagen waren alle honderd kaarten á twaalf euro uitverkocht. Vier jaar geleden trok Bep ook al een volle zaal in het dorp. Beide avonden zijn volgens Tineke Kamerling, coördinator van de bibliotheek, zonder enig tegengeluid uit de samenleving georganiseerd. 'Schipluiden is best een christelijk dorp, maar ik heb geen protest bemerkt.' De protestantse predikant Erika Dibbets bevestigt haar inschatting. 'We zijn er niet blij mee, maar hadden geen plannen. Ik denk dat het komt door gewinning. In Schipluiden is een genezingscentrum waarvan de methoden niet bepaald christelijk te noemen zijn.' Ook is er verlegenheid hoe je zo'n actie vorm zou moeten geven. Wel besteedt de gebedsgroep er aandacht aan.

Het openlijk protest tegen paranormale optredens in openbare gebouwen lijkt verleden tijd. Die inschatting bevestigt Robert Doornenbal, docent aan de Christelijke Hogeschool Ede en gespecialiseerd in nieuwe spiritualiteit. 'Er is minder zichtbaar protest. Eigenlijk is daar ook geen beginnen meer aan. Welkijks kijken talloze mensen naar paranormale programma's op Net5 en SBS6 en dergelijke lezingen in bibliotheken horen ook bij de trend dat mensen troost of antwoorden zoeken in de spi-

CHE-docent Robert Doornenbal ziet 'steeds meer dat christenen proberen missionair aanwezig te zijn op paranormale evenementen. Zij willen vanuit hun geloof in God een alternatief bieden. Dat levert meer op dan het protest ertegen.'

rituele sfeer. Dat gebeurt veel meer dan in de jaren tachtig toen af en toe iemand langskwam in een dorpskruis. Bovendien begrijpen bezoekers toch niet waarom je protesteert.'

Dat wil volgens Doornenbal niet zeggen dat de massale opkomst christenen niets kan schelen. 'Ik zie steeds meer dat christenen proberen missionair aanwezig te zijn op paranormale evenementen. Zij willen vanuit hun geloof in God een alternatief bieden. Dat levert, denk ik, meer op dan het protest ertegen.' Volgens de CHE-docent vraagt dat grote pastorale beweging, gezien de moeilijke verwerkingsvraagstukken die veel mensen naar dit soort avonden trekken. 'Je moet uit kunnen leggen waarom mensen beter bij God

terecht kunnen met hun vragen. Een wetenschappelijke of wettische benadering helpt niet bij deze doelgroep.'

'boerenbedrog'

Stichting Skepsis probeert juist wel vanuit een wetenschappelijke houding het 'boerenbedrog' van deze avonden aan te kaarten. Secretaris Jan Willem Nienhuys vindt het onverantwoord dat bibliotheken 'zonder enig weerwoord zulke rare druiden laten optreden'. 'Ze denken maar aan een ding: hoe trekken we meer publiek voor onze boeken. Maar een bibliotheek heeft ook de taak wetenschappelijk verantwoorde informatie te verschaffen.' Skepsis heeft een tijdlang bibliotheken en volksuniversiteiten aangeschreven die dubieuze ge-

nezers 'cursussen' lieten geven. Hij kreeg vrijwel geen respons. Ook de directe actiebereidheid uit seculiere hoek is dus opgedroogd. 'Wij zijn er niet om ons te verweren tegen deze praktijken, maar om informatie over de onjuistheid ervan te verschaffen.'

De bibliotheek van Schipluiden stalt op de avond boeken over paranormale gaven en mediums uit om nieuwe doelgroepen aan te spreken. 'Natuurlijk zochten we een activiteit die veel mensen zou trekken', zegt Kamerling. Dat de wervingstekst suggereert dat Beps gaven onbetwist zijn, komt volgens haar omdat de tekst letterlijk van het medium zelf afkomstig is. 'Het is aan de luisteraar wat hij ermee doet. Er zitten ook cynische mensen in de zaal.' <

'NRC meest negatief over religie'

► HILVERSUM

NRC HANDELSBLAD IS SINDE DE TERRORISTISCHE AANSLAG IN NEW YORK OP 11 SEPTEMBER 2001 HET MEEST NEGATIEF OVER RELIGIE GAAN SCHRIJVEN.

Dat stelt VU-onderzoekster Anneke Houtman, die vier kranten doorlichtte aan de hand van de vraag: 'Hoe veranderde de berichtgeving over christendom en islam na 11 september?' In haar masterstudie journalistiek beperkte ze zich tot *De Telegraaf*, *Algemeen Dagblad*, *NRC Handelsblad* en *de Volkskrant*. Dat de NRC er sinds 'nine-elfen' niet zo best uit komt, noemde ze gisteren in het EO-radioprogramma *Dit is de dag* de meest opmerkelijke conclusie van haar onderzoek. Temeer daar genoemde krant bekend staat als een evenwichtige nieuwsbrenger. Maar *AD* en *De Telegraaf* schrijven positiever over religie, aldus Houtman, die de kranten doorlichtte van acht jaar vóór '11 september' tot acht jaar daarna.

Wat betreft de toon van de berichtgeving keek de onderzoekster naar het toepassen van *framing* door journalisten. Dat is, kortgezegd, het koppelen van het ene feit aan het andere. Volgens Houtman noemt het NRC moslims het meest in één adem met terrorisme. Een conclusie die chef buitenland René Moerland van het NRC hogelijk verbaast. Hij vroeg zich gisteren in het radioprogramma af op welke manier onderzoeker Houtman tot deze voor zijn krant negatieve conclusie is gekomen. Wel erkende hij dat de samenleving harder is geworden als het gaat over de koppeling religie en geweld. 'Maar is een artikel dat dit signaleert per definitie negatief?' Volgens Moerland waakt zijn krant ervoor 'niet mee te gaan met emoties' en streeft ernaar nieuwsfeiten in een context te plaatsen. <

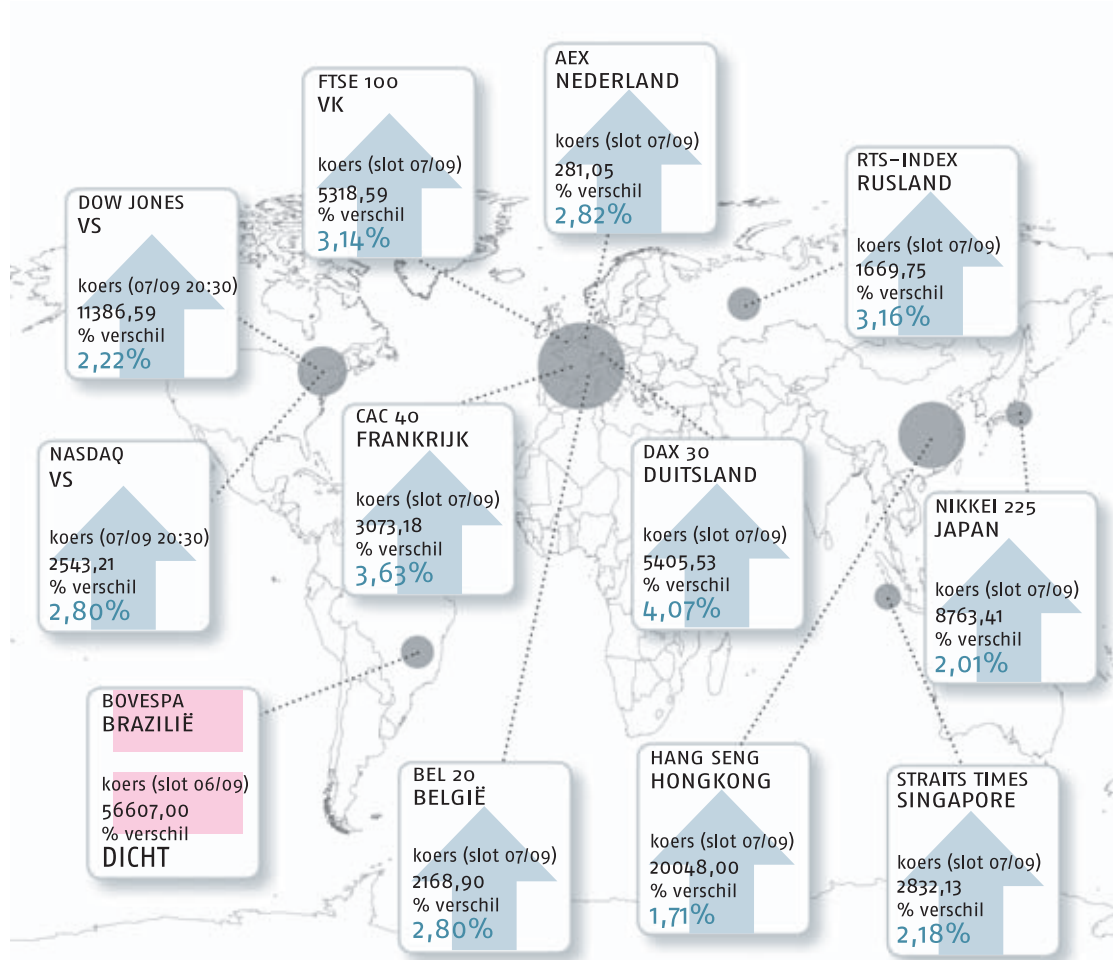
BEURS

ANP nd.nl/economie

Flinke winsten op Europese beurzen

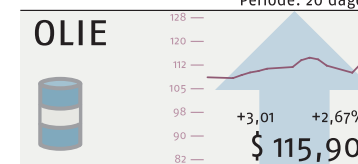
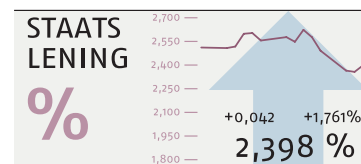
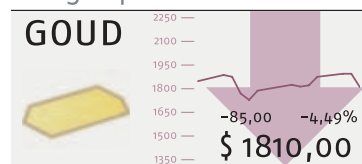
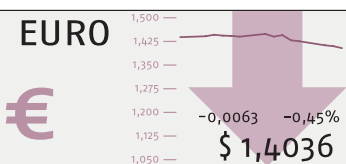
► AMSTERDAM

De Europese beurzen zijn gisteren met flinke winsten gesloten. Beleggers reageerden positief op een uitspraak van het Duitse Constitutioneel Gerechtshof dat de steunoperaties voor de eurolanden rechtmatig verklaarde. Het Hof moest beoordelen of de steunoperaties voor Griekenland, Ierland en Portugal niet in strijd zijn met de Duitse grondwet. Het hof stelde wel dat toekomstige hulp ter goedkeuring aan het parlement moet worden voorgelegd. Deze uitkomst was min of meer verwacht. De AEX sloot 2,8 procent hoger op 281,05 punten. De MidKap kreeg er 2,5 procent bij tot 470,83 punten. Verzekeraar Aegon kreeg een adviesverhoging van KBC Securities. Het was met een winst van 7,2 procent de grootste stijger onder de Amsterdamse hoofdfondsen. De handel in het aandeel Swedish Automobile werd stilgelegd. Voorbeurs maakte het moederbedrijf van het Zweedse Saab bekend naar de rechter te stappen voor een 'vrijwillige reorganisatie'. De rechtbank doet daar vandaag een uitspraak over. Topman Victor Muller liet weten te blijven hopen op nieuwe geldstromen.

Bron:

vwdgroup:

AEX FONDSEN

	sk	vk	%
aegon	↑ 2,96	2,76	+7,17
ahold	↑ 8,17	7,98	+2,33
air france-klm	↑ 6,35	5,99	+5,96
akzo nobel	↑ 32,28	31,74	+1,72
aperam	↑ 11,50	10,9	+5,50
arcelor mittal	↑ 13,84	13,0	+6,42
asm holding	↑ 24,50	23,5	+4,06
boskalis westm., kon.	↑ 22,80	21,8	+4,18
corio	↑ 39,38	38,8	+1,27
dsm, kon.	↑ 32,74	31,5	+3,74
fugro	↑ 39,11	37,9	+3,07
heineken	↑ 34,09	33,9	+0,41
ing groep c.	↑ 5,25	4,99	+5,35
kpn	↑ 9,99	9,92	+0,75
phillips, kon.	↑ 13,04	12,76	+2,23
randstad	↑ 22,04	20,9	+5,13
reed elsevier	↑ 8,08	7,91	+2,17
royal dutch shell a	↑ 23,26	22,5	+3,40
sbm offshore	↑ 13,48	13,0	+3,53
tnt	↑ 3,94	3,84	+2,52
tnt express	↑ 6,33	6,18	+2,49
tomtom	↑ 2,98	2,88	+3,44
unibail-rodamco	↑ 144,45	140,	+2,59
unilever c.	↑ 23,37	23,2	+0,71
wolters-kluwer c.	↑ 12,50	12,10	+3,26

MIDKAP FONDSEN

	sk	vk	%
aalberts ind.	↑ 12,19	11,55	+5,54
amg	↑ 8,94	8,34	+7,22
arcadis	↑ 12,84	12,43	+3,34
asm international	↑ 18,01	17,02	+5,85
bam groep, kon.	↑ 3,12	3,07	+1,66
binckbank	↑ 8,07	7,66	+5,34
brunel international	↑ 21,82	20,7	+5,08
csm	↑ 15,61	15,5	+0,42
delta Lloyd Groep	↑ 12,23	11,8	+2,90
eurocomm. prop.	↑ 31,59	31,33	+0,83
heijmans	↑ 10,72	10,3	+3,47
imtech	↑ 19,31	18,8	+2,47
logica	↑ 0,94	0,93	+1,08
mediq	↑ 11,81	11,72	+0,72
nutreco	↑ 46,73	46,1	+1,37
ordina	↑ 1,91	1,82	+4,95
pharming group	↑ 0,11	0,10	+3,92
sns reaal	↑ 2,02	2,02	+0,00
ten cate	↑ 23,72	22,8	+3,99
unit 4	↑ 17,14	16,51	+3,82
usg people	↑ 6,38	6,13	+4,06
vastned retail	↑ 40,80	40,3	+1,25
vopak	↑ 34,93	34,11	+2,40
wavin	↑ 5,68	5,52	+2,94
wereldhave	↑ 56,63	56,0	+1,00

OLAF KOENS nd.nl/buitenland

Medvedev maakt Moskou twee keer groter

... Bij de viering van de 864e verjaardag van Moskou liet president Dmitri Medvedev weten dat er ongekende veranderingen op stapel staan.

... De macht gaat verhuizen en Moskou moet twee keer groter worden.

► MOSKOU

'We zijn al begonnen de nieuwe initiatieven te implementeren. Moskou moet een comfortabele en competitieve metropool worden', zegt de Russische president Dmitri Medvedev. Hij heeft bepaald dat een aantal regio's ten

zuidwesten van de stad bij het federale stadsdeel Moskou worden gevoegd. Daarmee krijgt Moskou 2,4 keer meer oppervlakte en komt de stad op de zevende plaats van de ranglijst van grootste wereldsteden.

De timing van Medvedev was bijzonder. Onder burgemeester Joeri Loezjkov was de jaarlijkse stadsdag vol concerten en vuurwerk vooral een Moskouse aangelegenheid. Dit jaar was het feest op het Rode Plein en lieten vooral landelijke politici zich horen. Medvedev liet Loezjkov vorig jaar vervangen door Sergej Sobjanin, een Siberische ex-gou-

verneur die in juni al instemde met de uitbreiding van de stad en het voorstel zonder enige vorm van inspraak door de gemeenteraad loodste.

Moskou mag dan veel groter worden, er komt slechts een kwart miljoen inwoners bij. Het zuidwesten van Moskou is onderontwikkeld, en er wonen in vergelijking met andere delen van de regio maar weinig mensen. Sommige dorpen zijn verlaten, in anderen is geen gas of warm water. Volgens locoburgemeester Marat Choesnoellin is dat juist de reden voor de ontwikkeling van het gebied. 'Om een moderne stad te bou-

wen vol met ministeries en een groot zaken centrum heb je braakliggend land nodig'. Een groot deel van de bouwwerkzaamheden moet betaald worden door de verkoop van in het stadscentrum gelegen kantoorgebouwen en vestigingen van overheidsinstanties. Volgens analisten houdt het Kremlin daar flink geld aan over.

protest

Protest tegen de plannen is er nauwelijks. Bewoners zijn bang voor een lage prijs uitgekocht te worden, maar de meeste mensen buiten de Moskouse

stadsgrenzen willen graag deel uitmaken van de hoofdstad, waar het pensioen drie maal hoger is dan in de regio's. Het plan moet ook het fileprobleem in de stad oplossen. Het Kremlin kreeg het twee jaar geleden aan de stok met milieuvrijwilligers die de aanleg van een snelweg door een bos bij een voorstad van Moskou aanvochten. De tientallen protestbijeenkomsten hebben de bouw een tijd stilgelegd, en de activisten beloven ook voor het zuidwesten van de stad in actie te komen. De plannen zijn volgens de meest optimistische scenario's over twintig jaar pas realiteit. <

FAMILIEBERICHTEN tarief € 0,89 per mm, per kolom (incl. btw); bij opgave via www.nd.nl/adverteren 15% korting; over telefonisch opgegeven advertenties kunt u niet reclameren

Hoera

(O)ma Soldaat

is vandaag 85jaar.Gods zegen toegewenst. Lieve,Wina,kinderen en kleinkinderen. Paralleleweg 20-40 7971HH Meppel

Oma Kina Soldaat-Ellens van harte gefeliciteerd met uw 85ste verjaardag! Liefs uw kleindochter Kina

Wij, als ouders zijn blij en danbaar u te kunnen vertellen dat onze kinderen gaan trouwen.

Fiona van de Haar en Roelof Sneep

op 9 sept. De kerkelijke bevestiging vindt plaats om 19 uur in het kerkje op de van Tuylstraat 29 Hooglanderveen. Voorganger ds G. Gunnink

Paul en Pauline Sneep Gerrit en Willy van de Haar

Adres Fiona en Roelof Keesomstraat 15b 3817 JV Amersfoort

De ouderdom is een prachtige kroon, je vindt hem op de weg van rechtvaardigheid. Spr. 16:31

In dankbaarheid aan de Here, die onze vader, in voor en tegenspoed, rijk heeft gezegend, vieren wij vandaag zijn 100 ste verjaardag.

(O)pa Hazekamp

hartelijk gefeliciteerd Betty en Emme, Piet en Wenny, Jur en Johanna, Hiddy en Greet, Jan Henk en Henny, Ginus en Finny en al uw klein- en achterkleinkinderen.

O.J.Hazekamp
G.A.straat 11
9991 CT
Middelstum

"en... vergeet niet één van Zijn weldaden"

Vandaag is het 45 jaar geleden dat

Jan Bert Kok
en
Koosje Helder

in Hoogezand zijn getrouwd.
Blij en dankbaar mogen we feest vieren.

Inez en Jan Reinier, Gerdien, David, Marlies, Karin en Klaas Jan, Christiaan, Sanne, Merel, Ella en Jetze, Esther, Judith.

Eikesingel 27, 9203 NW Drachten.

1961 8 september 2011

Matt.28.20
En zie, Ik ben met u al de dagen

Wij zijn heel erg blij en God dankbaar dat onze lieve vader en moeder, opa en oma

Jan Helder
en
Siska Helder-Snip

50 jaar getrouwd zijn. Wij feliciteren hen van harte en wensen hen Gods zegen voor de toekomst.

Annemieke en Hans
Liselotte, Sanne
Frits en Jacqueline
Frank-Jan, Matthijs, Frederique
Menno en Marjan
Stephan, Laura
Henriette en Evert
Bas, Floor

Wij vierten deze dag in familiekring.

Petrus Campersingel 175
9713AK Groningen.

De HEER is mij tot hulp en sterkte.
Psalm 118

De HEERE heeft opgenomen in Zijn heerlijkheid
Zijn kind, mijn geliefde en zorgzame man,
onze lieve, zorgzame vader,
groot- en overgrootvader

Willem Slotman

9 september 1925 5 september 2011

Wij zijn dankbaar dat verder lijden hem bespaard is gebleven.

Ommen: H. Slotman-Veurink

Hardenberg: Jan en Anje
Slotman-van Herwijnen
Titia en Freerk-Jan,
Marieke en Alwin met Hanna
Willem en Mariët, Arjan

Hasselt: Hettie en Klaas
Binnendijk-Slotman
Wim en Deborah, Willeke, Jenine,
Klaas-Henk, Helma, Arike

Hardenberg: Ria Slotman
Nathasja

Ommen: Wim en Gea Slotman-Vogelzang
Lisanne, Willem, Michiel

Zwolle: Herma en Pieter Meijer-Slotman
Lieve

Ommen: Willemien Slotman

Patrijsstraat 2-114
7731 ZL Ommen

Wij nodigen u uit voor de samenkomst welke D.V. zal worden gehouden op zaterdag 10 september om 10.30 uur in de Gereformeerde Kerk, Trompstraat 2 te Ommen. Aansluitend zal de begrafenis plaatsvinden op de begraafplaats 'Laarmanshoek'. Voorafgaande aan de samenkomst is er van 9.45 tot 10.15 uur gelegenheid ons te condoleren.

„De Heer is mij tot hulp en sterkte”.

In dit vertrouwen is gestorven onze lieve broer, zwager en oom

Willem Slotman

echtgenoot van H. Slotman-Veurink

Ommen: G.J. Slotman
J. Slotman-Deuzeman
in herinnering

Wellandport,
Canada: E. Bartels-Slotman in herinnering
K. Bartels

Ommen: G.D. Slotman in herinnering
J.K. Slotman-Grootens
in herinnering

Ommen: M. Slotman
C. Slotman-Weelink

Balkbrug: G. Bartels-Slotman in herinnering
G.J. Bartels in herinnering

Neven en nichten.

5 september 2011

Want door genade zijt gij behouden, door het geloof, en dat niet uit uzelf, het is een gave van God.
EFEZE 2:8

De HEERE heeft Thuisgehaald onze vader, groot- en overgrootvader

Fredrik van Beesten

* 11 februari 1917 † 5 september 2011

sinds 18 oktober 2003 weduwnaar van Geertje van Beesten – Kampjes zijn schoonzoon Siebe is hem voorgedaan.

Heino: Dinie en Harm Broenink – van Beesten
Dalfsen: Marrie en Willem Brinkman – van Beesten
Laar (BRD): Herman en Lenie van Beesten – Verhoeff
Groningen: Hennie van Beesten (Siebe)
Lucas Haverkamp
Enschede: Freek en Lucia van Beesten – de Vries
klein- en achterkleinkinderen

Dalfsen, 5 september 2011

Correspondentieadres: Bendijksweg 30
8141 RP Heino

De samenkomst van Woord en Gebed zal D.V. gehouden worden op zaterdag 10 september om 10.00 uur in de Gereformeerde Kerk, Brethouwerstraat 1 te Dalfsen.

Voorafgaand aan de samenkomst is er vanaf 9.30 uur gelegenheid tot condoleren.

Aansluitend aan de samenkomst zal de begrafenis plaatsvinden op de begraafplaats "Welsum", Oosterdalfsersteeg te Dalfsen.

Geen bloemen.

Na het overlijden van

Cornelis Bruijn

ontvingen wij allerlei vormen van meeleven, waarvoor wij u hartelijk bedanken. Mede dankzij deze steun kunnen wij verder, gedragen als we worden door onze God die dagelijks troost.

Kampen, september 2011

G. Bruijn-Marsman,
kinderen en kleinkinderen

Wat een medeleven na het overlijden van **Ton van der Griendt**. ! We zijn er stil van. Hartelijk dank. We hopen met Gods hulp verder te kunnen gaan zonder Ton.

Betty van der Griendt- Bosch
Els en Kees
Bart en Eveline
en kleinkinderen

LEVENS

achterop@nd.nl

Overlijdensberichten zeggen iets over een gestorven geliefde. Het Nederlands Dagblad wil u door de wekelijkse rubriek Levens de gelegenheid geven meer te vertellen over iemand uit uw familie, kennissenkring of omgeving die is overleden. Het uitgangspunt van de rubriek is dat ieder leven een verhaal heeft, dat de levens van onze dierbaren hun sporen nalaten en dat het waardevol kan zijn deze levensverhalen met elkaar te delen.

► U kunt uw verhaal of verzoek mailen naar achterop@nd.nl In alle gevallen krijgt u antwoord van een redacteur. Vermeld ook uw telefoonnummer

commentaar nd.nl/commentaar
Peter Bergwerff

UIT VRIJE WIL?

In Italië kreeg een moordenaar onlangs een lagere straf op grond van afwijkingen in haar hersenen en genen. In de VS gebeurt dat al langer. Het is een ontwikkeling die niet losgezien kan worden van veranderde opvattingen over de vrije wil van de mens: zijn mensen wel in staat om controle uit te oefenen op hun beslissingen en daden, of worden die gestuurd door hersenfuncties? De 'vrije wil' is al eeuwenlang onderwerp van debat. Denk alleen maar Luthers oppositie tegen Erasmus en in afgeleide zin aan de strijd tussen remonstranten en contraremonstranten, die in 1619 leidde tot de formulering van de Dordtse Leerregels. Altijd zijn er wetenschappers geweest die betoogden dat het handelen van de mens ten diepste geen zaak is van vrije keuze, maar bepaald wordt door biologische of sociale factoren. Of door een hogere macht.

Vaak wordt dan overigens aan de mens nog wel een zekere eigen verantwoordelijkheid toegedicht. Maar sinds enkele jaren is er een stroming die de vrije wil radicaal ontkent. De neurobioloog Dick Swaab is er de meest spraakmakende vertegenwoordiger van. Hersenprocessen bepalen hoe we handelen en wie we zijn, meent hij. De fundamentalistische atheïst Richard Dawkins gaat een stapje verder: goed en kwaad zijn onzinnige categorieën en straffen een achterhaald verschijnsel.

Hoewel velen niet zó ver willen gaan, is dat wel de uiterste consequentie van een radicale ontkenning van een menselijk vermogen rationale keuzes te maken. En als misdadigers dan dus slechts het slachtoffer zijn van processen in hun onderbewuste, kun je hen moeilijk verantwoordelijk stellen voor hun daden, laat staan daarvoor straffen. Ze kunnen er immers zelf niets aan doen?

Nu zullen er weinig mensen zijn die ontkennen dat verstoorde hersenfuncties mensen tot kwade daden kunnen drijven. De rechter rekent daar terecht mee. Maar wie de mens elke eigen verantwoordelijkheid ontzegt, verlaagt hem niet alleen tot een redeloos dier, maar tekent voor het einde van elke publieke moraal en van de rechtsstaat.

Het christelijk geloof belijdt dat de almachtige God aan het begin staat van alles en iedereen, maar de Bijbel tekent de mens tegelijk als een verantwoordelijk schepsel. Hoe dat zich verhoudt tot de resultaten van modern neurologisch onderzoek is een vraag waaraan de christelijke wereld zich niet kan onttrekken. Ook al omdat het klimaat waarin verwerpelijk menselijk handelen eerder wordt geassocieerd met ingeschapen onmacht dan met de eigen keuzes van mensen, ook daar zijn invloed doet gelden. 'Ik ben nu eenmaal zo, 'Ik kan er niks aan doen' of 'Het overkomt mij' hebben namelijk ook onder christenen helaas kracht van argument gekregen om hun verantwoordelijkheid voor wat de Bijbel kwaad en zonde noemt, weg te redeneren.

DR. THEO PLEIZIER • predikant (PKN), praktischtheoloog (PThU), participant in Areopagus (IZB) nd.nl/opinie BEELD ANP / EVERT ELZINGA

STAP KERK BINNEN MET NIEUWE ONTVANKELIJKHEID

Juist de kerkdienst ontleent haar bestaansrecht aan het laten klinken van het evangelie.

INGEZONDEN HANS ZIEDESDES PLANTES, BERKEL EN RODENRIJS

Geloofsgetuigenis

In zijn column in het ND van 3 september 2011 schrijft George Harinck dat de boeken van Loe de Jong over de Tweede Wereldoorlog zakelijk geschreven waren, met ingehouden emotie. Ik denk dat Harinck gelijk heeft als het gaat om de emoties van Loe de Jong zelf. Hij laat wel anderen aan het woord die hun gevoelens laten spreken. Neem bijvoorbeeld de afscheidsbrief van Thies Jan Jansen, die hij op 11 mei 1944 enkele uren voor zijn executie door een vuurpeloton aan zijn vrouw en drie kleine kinderen schreef. Hij was toen 25 jaar. Een brief, die zich, althans door mij, niet met droge ogen laat lezen. Wat een geloofsgetuigenis, wat een werking van de heilige Geest! De brief is te vinden in *Het Koninkrijk der Nederlanden in de Tweede Wereldoorlog*, deel acht, eerste helft, pagina 355-356.

Zeer geschikt voor het catechetisch onderwijs bij vraag en antwoord 21 (Wat is waar geloof?) van de Heidelbergse Catechismus. <

... Rond de kerkdienst hangt soms een vreemde verwachting. Wat is er mis met de gedachte dat de kerkdienst ons in de aanwezigheid van Christus en in de werkingssfeer van de heilige Geest brengt?

Deze vraag komt boven bij de discussie in deze krant naar aanleiding van het nieuwe boek van prof. Gerrit Immink, *Het heilige gebeurt* (Boekencentrum 2011). Is het hoge-theologen-taal om te zeggen dat in de kerkdienst het contact met God op een bijzondere en geconcentreerde manier plaatsvindt? Op verrassende momenten en ongedachte plekken kunnen christenen soms intense ervaringen hebben met God. Ondertussen gebeurt in kerkdiensten soms van alles, zonder dat je iets merkt van de tegenwoordigheid van God. Het kan je wat aarzelend maken om hoog op te geven over de kerkdienst. De heilige Geest is immers niet opgesloten binnen de muren van een kerkgebouw en Christus' aanwezigheid is niet gebonden aan het optreden van een professional die in de kerk de aanduiding 'ambtsdrager' heeft.

Godsdienst-in-actie

De alledaagse geloofspraktijk van christenen wordt als het meest authentiek gezien: veel spontaner dan het gestileerde van de kerkdienst. Zoals het zingen van kinderen tijdens hun spel. En zij loven God – ongecompliceerd, zoals het is bedoeld. Persoonlijke gebeden kunnen soms beter voor het aangezicht van God verwoorden wat ons bezighoudt, dan wat

ons voorgedragen wordt in de kerkdienst. De doorgaande bijbellesing aan tafel kan soms tot een levendiger gesprek leiden, dan het gesprek bij de koffie na de kerkdienst. Misschien is het verschil wel dat in de kerkdienst deze weinig opzienbarende handelingen van zingen, bidden en lezen op een doelbewuste en geordende manier bij elkaar komen. Het begint al bij de vaste dag van samenkomst. De zondag als 'dag van de Heer' is in het Nieuwe Testament de dag waarop de Opgestane Heer verschijnt (Openb. 1:10). Op deze dag komen christenen samen, omdat het Zijn dag is. Dat doelbewuste wordt ook zichtbaar in het optreden van een voorganger. Die voorganger bemiddelt geen heil, maar maakt het mogelijk om de gezamenlijke omgang met God te ordenen. Het getuigt van zorgvuldigheid van de christelijke gemeente dat ze daarbij een bepaalde opleiding en competentie veronderstelt. Een gebed uitspreken zodat de gemeenschap zich kan richten op God; een toespraak houden waarin de realiteit van Christus onder woorden wordt gebracht; leiding geven aan de samenkomst op een inspirerende en niet-afleidende manier – dat alles vraagt voorbereiding, nauwgezetheid en stijl.

niet origineel

Als het erop aan komt, is een kerkdienst uiteindelijk niet zo origineel. De geloofsbelijdenis, bijvoorbeeld, is zo'n tekst die we niet elke week opnieuw bedenken. Vaste teksten als de groet en de zegen maken deel uit van een vast-

staand christelijk repertoire. De liederen zijn meestal geen hits van enkele weken oud, maar tekst en melodie zijn een verbinding met christenen buiten de muren van onze bijeenkomst. Zo ordent de kerkdienst de omgang met God. In gesprek met kerkgangers blijkt dat voor velen rond de kerkdienst een vreemde verwachting hangt: dat het gaat over God en ons. Als er één gelegenheid is die haar bestaansrecht ontleent aan het laten klinken van het evangelie en het toegankelijk maken van de realiteit van Christus voor alle zintuigen via betekenisvolle handelingen als doop en avondmaal, dan is het wel de kerkdienst. Er is geen plek waar alles – de ruimte, het programma, de taal, de gebaren en handelingen – zo is ingericht dat ons menselijk denken en voelen, ons geestelijk bestaan, in aanraking kan komen met de Geest van God. Wie kerkgangers vraagt waarom zij deelnemen aan een kerkdienst, zal een antwoord krijgen dat hoe dan ook te maken heeft met het levend houden van het geloof, het voeren van het contact met God, of het ontmoeten van andere christenen om samen het leven voor Gods aangezicht te beleven.

onbevungen

Misschien moeten we wel weer leren om de kerkdienst vanuit een nieuwe onbevungen ontvankelijkheid binnen te stappen. Want in de kaalslag van onze gesecculariseerde cultuur lopen christenen zelf misschien wel het vreemde risico om de ruimte waarin het heil voluit benoemd en gevierd wordt, wat te bagatelliseren. <

ARRIE VIS EN RUBEN BAKKER • respectievelijk voorzitter en dagelijks bestuurslid politiek van het CDJA
nd.nl/opinie BEELD ANP / ROBIN UTRECHT

BIJ MODERNISERING GRAAG EEN GROTERE ROL VOOR DE KONING

... Bij alle voorstellen om het koningschap te 'moderniseren', is sprake van verschralling. Onze tijd vraagt eerder om een grotere rol voor de koning dan om een kleinere.

Na D66 en GroenLinks willen nu ook de PvdA en de PVV de rol van de koning verkleinen. De democratie en daarmee het Nederlandse volk zou hierbij gebaat zijn. Helaas maken al deze partijen dezelfde denkfout. Meer democratie betekent namelijk niet automatisch een betere democratie.

Daarnaast heeft de koning geen macht: zijn adviezen worden alleen opgevolgd als democratisch verkozen politici daarmee instemmen. Dit alles roept de vraag op wélk probleem eigenlijk opgelost moet worden met de aangekondigde plannen.

Wie de rol van de toekomstige koning wil aanpassen aan de dag van vandaag, kan er niet omheen dat we leven in een tijd van wantrouwen en verdeeldheid. Er zijn geen grote politieke partijen

meer en er is weinig vertrouwen in de politiek.

Om de democratie toch te laten functioneren, is iemand nodig die boven de partijen staat en zo de partijen bij elkaar kan brengen. Laten we bovendien niet vergeten dat in een democratie een minderheid niet zijn zin krijgt; dat hoort er bij democratie.

Naast de activiteiten van koningin Beatrix in Nederland is ze een aanzienlijk deel van haar tijd in het buitenland om ons land te vertegenwoordigen. Nederland moet het hebben van zijn internationale relaties en de koningin speelt daar een sleutelrol in.

De vraag is hoe serieus onze toekomstige koning in het buitenland nog genomen zal worden als hij slechts lintjes mag knippen. Koningin Beatrix betekent juist zoveel voor het Nederlandse volk omdat ze dicht tegen de macht aanzit. Onder andere door haar voorzitterschap van de Raad van State weet ze als geen ander wat er speelt in het land. Het koningschap verschrallen tot een

ceremoniële functie stelt de toekomstige koning niet meer in staat om te doen wat onze huidige koningin zo goed doet.

De plannen om het koningschap te verschrallen, hebben niet zozeer met het functioneren van de koningin te maken, maar hebben een dieperliggende oorzaak; het gelijkheidsdenken en een nauwe definitie van democratie. Hoewel de koningin meer vertrouwen geniet onder de bevolking dan welke gekozen politicus of politica ook, zou om democratische redenen haar rol te groot zijn.

We moeten niet meegaan met het wantrouwen, de individualisering en het gelijkheidsdenken. Juist nu hebben we vertrouwen en gezamenlijkheid nodig. De toekomstige koning moet deze uitdagingen van de toekomst aan kunnen gaan.

Om dit goed te kunnen doen zou modern koningschap eerder een grotere dan een kleinere rol voor de toekomstige koning moeten inhouden. <

Koningin Beatrix maakt kennis met werknemers van Shell Pearl in Doha tijdens een staatsbezoek. De vraag is hoe serieus onze toekomstige koning in het buitenland nog genomen zal worden als hij slechts lintjes mag knippen.

LENNART AANGENBRUG • theoloog nd.nl/opinie

FOUTE ANALYSE OVER DE KERK

... De Amerikaanse theoloog Albert Mohler noemt Nederland een laboratorium waarin de vernietiging van het christendom is te zien (ND, 1 september). Maar niet de vrijzinnigheid die alle ruimte krijgt, is hier schuldig aan.

In zijn betoog wijst Mohler enkele personen, zoals de omstreden theoloog ds. Hendrikse, aan als 'massavernietigingswapens' van het christendom. Met dit voorbeeld laat hij zien dat de Protestantse Kerk in Nederland (PKN) een vorm van atheïsme de ruimte geeft. Hij noemt het woord 'omarmen'. De kerk treedt in zijn ogen niet adequaat op door dwaalleer te bestrijden. Feitelijk laat Mohler in zijn analyse zien dat hij de kerkorde niet kent. Deze

schrijft namelijk voor dat de classis moet reageren en niet de generale synode. Er is veel te zeggen over het gesprek tussen de classis en Hendrikse, maar van omarmen is zeker geen sprake op classicaal of landelijk niveau.

Op de achtergrond speelt het verschil in kerktipe mee. Mohler is lid van de Southern Baptist Convention. Voor zover ik kan nagaan, is deze kerk een typische belijdeniskerk: een model wat zich verbindt aan één of meerdere documenten en zo tegenstemmen uitsluit. Een afwijkende leer in de gemeente, zoals de vrouw in het ambt, leidt tot afsnijding van de denominatie.

De PKN is een belijdende kerk: een model wat in nieuwe tijden nieuwe wegen zoekt om haar geloof te belijden. Niet

iedereen is het eens met nieuwe wegen. Na het boek van Hendrikse kwam het gesprek over het zijn van God op gang. In dit gesprek is het belijden van de kerk te zien.

vreemd

Voor Mohler zal dit een vreemde situatie zijn. Begrijpelijk dat hij afwijzend reageert. Maar wat er rond Hendrikse gebeurt, is niet nieuw en niet de reden van het verval in de Protestantse Kerk. Mohler had dat kunnen weten als hij zich meer had verdiept in de Nederlandse achtergrond. Omdat hij dit niet doet, gaat hij in zijn analyse de mist in. Hij is niet de eerste Amerikaan die massavernietigingswapens lokaliseert waar ze niet zijn. <

COLUMN

ANDRÉ ZWARTBOL nd.nl/columns

CURSUS ETIKETTEN

Schoonmakers van het Medisch Centrum Leiden krijgen een taal cursus. Er lopen in het dweilwezen iets te veel mensen rond die geen Nederlands spreken. Dat zal u bekend voorkomen als u op een kantoor zit, of op het station. Of thuis, als u de Poolse glazenwasser probeert duidelijk te maken dat de spinnenpoep nog steeds op het raam zit.

De schoonmaaksector in Nederland is een van de weinige plekken waar we opvallend tolerant zijn voor vreemdelingen. Maar sinds de Turken ons land binnenkwamen om ons vuile werk te doen, kan dat geen verrassing zijn. We zijn een proper volkje, maar als het even kan, laten we ons daar graag bij helpen.

Gemeenten krijgen van het kabinet steeds minder geld voor taal cursussen, dus er wordt nu naar werkgevers gekeken. In de cao van de schoonmaakbranche zijn daar afspraken over gemaakt.

Voor schoonmaken heb je niet al te veel taal nodig, maar het is zo af en toe toch handig als je het etiket op een fles chloor kunt lezen, zal ook de werkgever gedacht hebben. Ik vermoed dat er daarvoor iets mis is gegaan. Restje chloor op een bureau - colbertje vies, ammoniak in het toilet in plaats van chloor - personeel half bedwelmd op de pot. Dat soort leed. Of zelfs claims.

Het zag er wat kneuterig uit in de reportage die het *Journal* afgelopen dinsdag aan de taalles wijdde. Maar vooral ook zui-nigjes. Het werd wel heel erg duidelijk dat de werknemers écht niet meer hoeven te weten dan wat er op het etiket staat. 'Hier staat ir-ri-te-rend', declameerde de docent. Ze hield een fles chloor omhoog, de groep herhaalde het woord. De juf vervolgde haar aanschouwelijk onderwijs en haalde de flessen spiritus en ammoniak uit de schoonmaakemmer. De cursisten zaten met een lijstje pictogrammen voor zich. En schreven op wat ze betekenen. *Ontplofbaar. Giftig. Bijtend. Schadelijk.* Welkom in Nederland.

HANS ESTER • docent literatuurwetenschap aan de Radboud Universiteit Nijmegen nd.nl/opinie

HERINNERINGEN AAN J. SPERNA WEILAND

... Vorige week overleed de theoloog en filosoof J. Sperna Weiland (1925-2011). Als echte onderwijzer stimuleerde hij zijn studenten door de theologische en filosofische verbanden die hij zichtbaar maakte.

In 1971 klopte ik bij hem aan met een vraag. Als student Duits aan de Universiteit van Amsterdam wilde ik mij in de geschiedenis van de theologie tijdens de negentiende eeuw verdiepen. Uit de vraag om hulp ontstond een vorm van onderwijs die de Duitsers *Privatissimum* noemen, met in dit geval slechts één student.

Een middag per week bogen prof. Sperna Weiland en ik ons over de toespraken *Über die Religion* waarin predikant Friedrich Schleiermacher zich (anoniem) in 1799 tot de verachters van de religie wendde. Ik bevond mij in de riante positie dat ik bij iedere zin die ik niet begreep, vragen kon stellen.

gesprekken

Veel belangrijker dan Schleiermachers taalgebruik waren de onderliggende gesprekken met zijn filosofische tijdgenoten die hij in zijn toespraken voerde. Het werd mij nu pas duidelijk dat Schleiermacher het vooral had gemunt op Immanuel Kant, de keizer van de Verlichting. Zonder kennis van Kant en de idealistische filosofen als Fichte en Schelling kon je de diepgang van Schleiermachers pleidooi voor het gevoel niet begrijpen.

De uitgave van *Über die Religion* die wij voor ons hadden liggen, was van commentaar voorzien door de beroemde Marburger theoloog Rudolf Otto. Die schonk in zijn boek *Das Heilige* uit 1917 veel aandacht aan Schleiermacher en het 'numineuze'. Het numineuze is in relatie tot God datgene wat zowel vrees inboezemt als de mens hevig aantrekt. De gebruikte uitgave kreeg in de loop

van de maanden een dubbele annotatie. Naast het commentaar van Rudolf Otto kwamen de opmerkingen van Jan Sperna Weiland te staan. Daar bleef het niet bij. We gingen vervolgens na hoe ver de invloed van Schleiermacher tijdens de negentiende eeuw reikte. Daarvoor was Karl Barth met zijn handboek over de protestantse theologie in de negentiende eeuw de gids.

De middaggesprekken in de werkkamer aan de Oudezijds Achterburgwal resulteerden tenslotte in een scriptie over de betekenis van Schleiermacher voor de Romantiek en voor de eerste literaire jeugdbeweging in Duitsland, het 'Junges Deutschland' met mensen als Ludolf Wienbarg en Heinrich Heine.

oude stempel

Sperna Weiland was een professor van de oude stempel. Streng in zijn eisen, zakelijk, niet uitgesproken vriendelijk, maar wel geweldig stimulerend door de theologische en filosofische verbanden die hij zichtbaar wist te maken. En af en toe met een twinkeling achter de brillenglazen, wanneer deze student ook een duit in het zakje probeerde te doen. Na de beëindiging van de laatste samenkomst bedankte ik hem bij de deur voor het unieke onderwijs dat ik genoten had, waarop hij antwoordde: 'Ach ja, maar waar ik echt heel veel van weet, is van het werk van Dietrich Bonhoeffer.' Was dit bescheidenheid of arrogantie?

Ik denk met dankbaarheid aan prof. Sperna Weiland terug. Mijn allereerste publicatie was in 1973 in het tijdschrift *Wending*, waarvan hij redacteur was. Als reactie op mijn stuk over de Zuid-Afrikaanse letterkunde stuurde prof. Sperna Weiland mij een meer dan uitvoerig commentaar van twee dichtbedrukte bladzijden terug. Hij had het duidelijk nog niet opgegeven om te onderwijzen en te stimuleren. <

DIEDERIK PLAS nd.nl/buitenland BEELD EPA / KIMIMASA MAYAMA

Noda moet als premier vertrouwen herstellen

... De nieuwe premier van Japan, Yoshihiko Noda, heeft een volle agenda: de wederopbouw van de door de tsunami getroffen gebieden en de veiligheid van kernenergie.

... Daarnaast moet hij de eenheid herstellen in de Democratische Partij van Japan.

► TOKIO
 De strijd om het leiderschap was fel. In 2009 won de DPJ de verkiezingen nadat de liberale LDP 55 jaar onafgebroken aan de macht was geweest. Maar de Democratische Partij heeft inmiddels al twee premiers versleten en het vertrouwen onder de aanhangers in de partij heeft een grote deuk opgelopen. Yoshihiko Noda was minister van Financiën in het kabinet van zijn voorganger Naoto Kan. De vierhonderd parlementariërs van de DPJ moesten beslissen wie de nieuwe partijleider en daarmee de volgende premier zou wor-

De nieuwe Japanse premier Yoshihiko Noda buigt diep bij het begin van zijn eerste persconferentie in Tokio.

den. Eigenlijk was het een strijd tussen voor- en tegenstanders van de invloedrijke Ichiro Ozawa. Hij stelde zich niet kandidaat vanwege beschuldigingen

van financiële malversaties, maar hij heeft wel een grote achterban. 'Het zou goed kunnen dat Ozawa volgend jaar wel een gooi doet naar het

premierschap', zegt Yoshihisa Kita van het weekblad *Asahi*. Bij de strijd om het leiderschap steunde Ozawa, die zeer kritisch stond tegenover het beleid van het kabinet-Kan, niet Noda maar zijn tegenstander Banri Kaeida. 'Vooral op het gebied van buitenlands beleid wil Ozawa een grote koersverandering doorvoeren. In tegenstelling tot Kan en Noda zal hij minder belang hechten aan een stevige band met Washington. Nauwe betrekkingen met China staat hoog op zijn verlanglijstje', aldus Kita. Premier Kan zag zich genoodzaakt om het stokje aan een ander over te geven nadat zijn populariteit tot een dieptepunt was gedaald. Al voor de ramp van 11 maart was de steun voor hem aanzienlijk afgenomen maar zijn optreden na de kernramp heeft hem de kop gekost. 'Eigenlijk wilde hij in de maanden na de ramp verkiezingen uitschrijven. Maar in augustus zag hij in dat die voor hem catastrofaal zouden uitpakken', zegt Kita.

Kan heeft toen gezegd op te willen stappen op voorwaarde dat twee van zijn wetsvoorstellen zouden worden goedgekeurd. Het door Kan geïntroduceerde energieplan verplicht grote energieproducenten zoals Tepco, eigenaar van de getroffen kerncentrale in Fukushima, energie in te kopen bij kleinere producenten. Wind- en zonne-energie wordt vooral opgewekt door de kleinere spelers op de markt. Kan wil zo het aandeel van kernenergie verkleinen.

Het andere plan ging over de uitgifte van staatsobligaties. Beide voorstellen zijn goedgekeurd door het parlement en Kan kon plaats maken voor zijn opvolger.

Kazuyuki Suzuki heeft geen vertrouwen meer in de DPJ. 'Noda wil de belastingen verhogen om geld te krijgen voor de wederopbouw van het rampgebied. Maar tegelijkertijd wordt het daarvoor bestemde geld uitgegeven aan de kinderbijslag.' <

JESSICA MAAS nd.nl/buitenland

Verliezerscrisis Turkije-Israël

... Er is niets over van het bondgenootschap tussen Israël en Turkije.

... Oud-diplomaat Sinan Ülgen vreest de gevolgen.

► ISTANBUL
 'Niet het gezond verstand maar de emoties voeren de boventoon in Jeruzalem en Ankara', zegt de Turkse oud-diplomaat Sinan Ülgen (45). En dat is in een onstabiele regio niet zonder geva-

ren. Dinsdag verweet de Turkse premier Erdogan Israël zich als het 'verwende kind' te gedragen. Hij stelde dat de Turkse marine zich meer in de Middellandse Zee, en met name voor de kust van de Gazastrook, zal laten zien. Vorige week schortte Ankara de diplomatieke en militaire betrekkingen met Israël op. 'Slechter kan haast niet', zucht Ülgen. Hij was topambtenaar belast met VN-zaken in Ankara, consul in Tripoli en eerste secretaris bij de Turkse EU-vertegenwoordiging. Nu is hij directeur van Edam, een instituut voor economisch- en buitenlands beleid in Istanbul.

Dat Israël geen excuses aanbiedt voor de dood van negen Turken, overleden bij de Israëlische aanval in mei 2010 op het schip Mavi Marmara dat hulpgoederen naar de Gazastrook bracht, maakt de Turken woedend. En dat de actie van Israël in een VN-rapport rechtmatig werd genoemd, maakt hen witheet. Ülgen ziet groot gevaar in een frequentere aanwezigheid van Turkse marineschepen voor de kust van Israël. 'Dit impliceert dat elk hulpschip door onze marine geëscorteerd zal worden. Dit kan leiden tot een militair treffen. Misschien moet deze crisis nog verder escaleren voordat de partijen tot inkeer komen.'

Dat Ankara de Israëlische Gaza-blokade speerpunt van buitenlands beleid heeft gemaakt, noemt Ülgen zeer onverstandig. 'Er wordt veel tijd en energie in gestopt. Wat hebben we daar bij te winnen? Turkije is een partij geworden. Waarom? Wij grenzen niet aan Israël of de Gazastrook. Wij hebben genoeg andere problemen.' Volgens hem is er een ideologische reden. 'Ankara wil Israël terugpakken. Daar draait het om.'

Premier Erdogan heeft laten weten deze maand, als hij Egypte bezoekt, ook de Gazastrook te willen aandoen. 'De vraag is of Egypte toestemming zal geven. Erdogan zet Caïro klem. En de VS zullen alles doen om dit tegen te gaan. Aan de andere kant sterkt het Turkse optreden ook de partijen in Egypte - zoals de Moslimbroederschap - die willen dat Caïro zich veel scherper tegenover Jeruzalem opstelt.' Het conflict tussen Israël en Turkije brengt Washington in een lastig parket. 'Hun twee belangrijkste bondgenoten in deze regio liggen in de clinch en de Amerikaanse invloed op Turkije is niet meer zo groot. Dit conflict kent alleen verliezers. Turkije is haar rol als onderhandelaar in de regio kwijt en het isolement van Israël wordt alleen maar groter.' <

advertenties

BOUWBEDRIJ
VAN PIJKEREN

Ruimte maken voor mensen

Hessenweg 10 - 7722 PK Dalfsen
 Telefoon [0529] 432233 - www.bouwvanpijkeren.nl

advertentie

**PIET VAN HEUGTEN
 TAPIJTTEGELS**

15% KORTING

**OP ALLE HOOGPOLIGE
 HEUGA EN KELA
 TAPIJTTEGELS**

GRATIS KLEURINFO: 0318-571225
 UTRECHTSEWEG 4, RENSWOUDE
VANHEUGTEN.COM
 ZONDAG EN MAANDAG GESLOTEN

.nd © **Unieke aanbieding voor lezers van het Nederlands Dagblad: prachtige serie boeken en dvd's over de bijbelse geschiedenis**

BIJBELSE GESCHIEDENIS IN WOORD EN BEELD

10 luxe boeken meer dan 1800 pagina's en 20 films

BIJBELSE GESCHIEDENIS IN WOORD EN BEELD
 HET LEVEN VAN JEZUS DVD - DEEL 1

Bij de krant van komende zaterdag ontvangt u uitgebreide informatie over deze bijzondere serie boeken en dvd's en de speciale aanbieding voor u als lezer. We verklappen alvast dit: bij die informatie ontvangt u de eerste dvd **GRATIS!**

NL

FLOOR LIGTVOET nd.nl/binnenland BEELD ANP / KOEN SUYK

Kanker als tweede of derde ziekte

... Meer dan twee derde van de mensen die te horen krijgen dat ze kanker hebben, is ouder dan 65 jaar.

... Steeds vaker zal kanker hun tweede of derde ziekte zijn. Dat maakt de behandeling ervan een stuk gecompliceerder.

► DEN HAAG

Iedereen kent de verhalen waarin een jonge moeder of vader in een gezin met kleine kinderen wegvalt door kanker. Soms van heel dichtbij, soms van wat verder af. Toch zijn dat verdrietige uitzonderingen. Kanker is voornamelijk een ziekte die voorkomt op hogere leeftijd. Door de 'dubbele vergrijzing' – de vele babyboomers in ons land bereiken straks massaal de pensioengerechtigde leeftijd en zij behoren ook tot de generatie die langer zal leven – verwachten de wetenschappers dat het aantal kan-

kerpatiënten flink zal stijgen, met maar liefst veertig procent.

Wel is er één lichtpuntje: de overlevingskans bij veel kankersoorten blijft eveneens stijgen. Ook neemt de kans om kanker te krijgen lang niet zo sterk toe, de kans op kanker zal in de toekomst maar licht hoger zijn dan nu. Meer dan de helft van de kankerpatiënten overleeft de ziekte, zegt Bart Kiemeneij, hoogleraar kankerepidemiologie en leider van het onderzoek Kanker in Nederland tot 2020. Met dank aan vroegtijdige diagnose en betere behandelingsmethodes.

Feit blijft wel dat onder die groeiende groep ouderen kanker steeds vaker hun tweede of derde ziekte zal zijn. Op die leeftijd mankeren veel mensen namelijk vaak al wat. Denk bijvoorbeeld aan obesitas, diabetes of astma.

Meer dan één ziekte tegelijk hebben, brengt ook moeilijkheden met zich mee. 'Kankerzorg wordt steeds ingewikkelder als mensen ook lijden aan bijvoorbeeld alzheimer of hart- en vaatziekten', zegt Kiemeneij.

Niet alleen slikken patiënten regelmatig medicijnen voor andere kwalen die de werking van de kankermedicatie slecht kunnen beïnvloeden. Soms kan ook een anders volkomen logische operatie om de tumor te verwijderen ineens een slecht idee zijn. 'Denk aan iemand met obesitas en prostaatkanker', zegt Kiemeneij. 'Bij die patiënt zul je minder snel opereren en liever voor bestraling kiezen.'

grotere wonden

Het onder narcose brengen van mensen met meer lichaamsmassa bijvoorbeeld, brengt extra risico's mee. Ook helen wonden bij mensen met fors overgewicht na een operatie minder snel. Door het wegsnijden van de grote hoeveelheid vet om bij de tumor te kunnen komen, ontstaan er grotere wonden dan bij het opereren van iemand met een gezond gewicht.

Chirurgen in het Antoni van Leeuwenhoek Ziekenhuis in Amsterdam aan het werk met behulp van een operatierobot.

Andersom geldt dat bij patiënten met luchtwegproblemen een chemokuur niet altijd een optie is. Sommige chemicaliën tasten de toch al verzwakte longen verder aan. 'Dan moet je de therapie veranderen. Medicijnen kunnen in kleinere dosering worden gegeven of zelfs worden weggelaten.'

Het is een kwestie van het zorgvuldig wikkelen en wegen van de voor- en nadelen van iedere behandeling, meent oncoloog Jan Willem Coebergh. Waar valt de meeste gezondheidswinst nog mee te halen en wat geeft de beste kwaliteit van leven voor de patiënt? 'Het wordt steeds meer schipperen en aanmodderen', voorspelt Coebergh. <

MANNEN EN VROUWEN

Vrouwen hebben relatief meer kans om kanker te overleven dan mannen. Voor een deel komt dat doordat in beide geslachten andere tumoren voorkomen. De betere overlevingskansen bij de vrouw wordt voor een groot deel bepaald door de relatief gunstige overleving in geval van borstkanker. De kans om kanker vijf jaar na de diagnose te overleven is voor mannen sinds 1989 wel sterker verbeterd dan voor vrouwen. Mannen gingen van 41 procent tussen

1989-1993 naar 54 procent in 2003-2007. Vrouwen in diezelfde periode gingen van 57 procent naar 63 procent. De sterkere stijging van de overleving bij mannen is vooral toe te schrijven aan de toename van (beter te genezen) prostaatkankergevallen en de afname van longkanker en maagkanker. Naar verwachting zullen er in 2040 afgerond 39.000 mannen en 30.000 vrouwen sterven ten gevolge van kanker. (bron: KWF kankerbestrijding)

KANS OP KANKER

De kans op kanker wordt door de langere levensverwachting iets hoger dan nu het geval is. Maar de kans verschilt per kankersoort. De lijst van dalers en stijgers.

De dalers (kankervormen waarop de kans die te krijgen kleiner wordt):

- maag- en galblaaskanker
- longkanker (bij mannen)
- strottenhoofdkanker (bij mannen)
- baarmoederhalskanker
- eierstokkanker

De stijgers (vormen van kanker waarop de kans groter wordt):

- longkanker (bij vrouwen)
  - prostaatkanker
  - slokdarmkanker
  - dikke darmkanker
  - huidkanker
  - borstkanker
- (bron: KWF kankerbestrijding)

nd lezersservice

22 EN 29 SEPTEMBER 2011

Dagtocht Amsterdam

WONEN IN DE JORDAAN EN AAN DE GRACHT

De Jordaan is een van de bekendste volkswijken van Nederland. Amsterdammer en rasverteller Frits Appelman neemt u mee op een wandeling door deze veel bezongen en geromantiseerde buurt. U komt onder de indruk van onbekende en bekende verhalen, maar ook van de stilte en de rust in de vele prachtige hofjes. Maar er is ook aandacht voor asociale woonomstandigheden en stadsvernieuwingsprojecten, oproeren en uiteraard voor Theo Thijssen.

Maar wij brengen niet alleen een bezoek aan de Jordaan. Wij kijken ook hoe mensen van stand wonen. Het Grachtenhuis vertelt over het wonen aan de gracht. Op bijzondere wijze brengt dit nieuwe museum de geschiedenis van de grachtenpanden in beeld. Het Bijbels Museum is gevestigd in een grachtenpand dat nog zeer authentiek is. Wij bekijken dit museum eens vanuit architectonisch perspectief.

Hofje van Raep

Het Grachtenhuis

Westerkerk

Grand-Café Ovidius

Bloemgracht

Ja, ik wil mij aanmelden voor de dagtocht Amsterdam met ... (aantal) personen.
Ik betaal € 49,95 per persoon.

BON

0 Donderdag 22 september 2011
0 Donderdag 29 september 2011

naam: _____ m/v

straat: _____

postcode: _____ woonplaats: _____

telefoonnr. (vast): _____ telefoonnr. (mobiel): _____

e-mailadres: _____

bankrekeningnummer: _____

handtekening _____

Stuur deze bon naar het Nederlands Dagblad, Postbus 111, 3770 AC Barneveld.

Voor alle duidelijkheid wijzen wij u erop dat annuleren mogelijk is tot één week voor de dagtocht. Wij brengen dan alleen € 5,- administratiekosten in rekening. Annuleert u daarna, dan moeten wij het volledige bedrag in rekening brengen.

Wij beginnen deze dagtocht om 9.30 uur met koffie en gebak in Grand-Café Ovidius in het Magna Plaza, het voormalige hoofdkantoor achter het Paleis op de Dam. Hier gebruiken wij ook de lunch. Wij eindigen deze dag om 16.15 uur met een kop koffie.

Deze dagtocht, inclusief alle entrees, koffie en lunch, kost € 49,95 per persoon.

AANMELDEN

Aanmelden kan via ndwinkel.nl/activiteiten of door de bon op te sturen naar het Nederlands Dagblad. U ontvangt binnen drie werkdagen van ons een bevestiging van uw aanmelding met het programma van deze dag.

ndwinkel.nl/activiteiten

REDACTIE BUITENLAND nd.nl/buitenland BEELD GPD

Nederlandse techniek voor Indiase appelboeren

... Een Nederlandse appelsoortcentrale staat in de Himalaya.

... Boeren kunnen buiten het oogstseizoen toch appels verkopen.

► NAGAON

Alsof het uit de hemel is komen vallen. Zo ziet het eruit en zo kijken de omwonenden er ook naar. De groene hal die is verzezen in Nagaon, een dorp in de Indiase Himalaya. Maar de appelsorteerinstallatie en de -koelopslag van Nederlandse makelij is zeer welkom.

De appels van boeren uit de omgeving kunnen hier worden gesorteerd en gasdicht worden opgeslagen in koelcellen. 'Dat moet binnen 24 uur na het plukken gebeuren, want daarna komt een onomkeerbaar biologisch proces op gang van rijping en vervolgens rotting', vertelt Laxmi Prakash Semwal, directeur van de ontwikkelingsorganisatie Shri Jagdamba Samiti (SJS). Normaliter gaat een derde van de Indiase oogst zo verloren.

Semwal (45) heeft het project in samenwerking met het Nederlandse Fresh Food Technology (FFT) opgezet. Semwal: 'In de cellen komt er geen lucht bij de appels waardoor het ontwikkelingsproces tijdelijk wordt stilgezet. Als je twaalf maanden later de deur van de koeling openmaakt en je tanden in een appel zet, smaakt die net zo vers en sappig als wanneer die net geplukt is.'

belofte

De opslag geeft boeren de mogelijkheid hun appels buiten het oogstseizoen te verkopen.

'Tijdens het seizoen zijn er appels in overvloed en kost een kilo veertig cent. Buiten het seizoen krijgen ze er vijf keer zo veel voor.'

De hal moet niet alleen voorkomen dat

Laxmi Prakash Semwal: 'De opslag geeft boeren de mogelijkheid hun appels buiten het oogstseizoen te verkopen.'

een groot deel van de productie wegrout. 'We hopen dat de economische vooruitgang in de regio de migratie naar de stad kan remmen.'

Semwal houdt zelf kantoor in Ris-

hikesh, een stad op zes uur rijafstand van Nagaon. Op Semwals bureau liggen drie grote papierstapels. Een nietmachine, een perforator en zijn telefoon zorgen ervoor dat de paperassen niet

wegwaaien door de blazende ventilator.

Jaren geleden schreef hij een vernietigend rapport over het werk van hulporganisaties in de regio. Die reageerden

geërgerd. 'Als je het zo goed weet, waarom doe je dan zelf niets?', was de reactie. Toen heeft hij zich stellig voorgenoemen te laten zien hoe het beter kan. 'We zijn goed op weg om die belofte waar te maken', zegt Semwal, die in 2004 een cursus volgde aan de Universiteit Twente.

Hij kwam in contact met Edwin Willemsen van FFT, expert op het gebied van groente- en fruitopslag. Willemsen was juist op zoek naar een partner in India, één van 's werelds grootste producenten van groente en fruit en dus een interessante markt voor FFT. Het klikte tussen Semwal en Willemsen. Samen ontwikkelden zij een bedrijfsmodel waarbij Indiase appelboeren en FFT in een joint venture een koelopslag zouden ontwikkelen.

van ons allemaal

'Boeren verkopen hun appels tegen de marktprijs aan de joint venture, waarvan ze zelf mede-eigenaar zijn', legt Semwal uit. 'Vervolgens slaat de joint venture de appels op in de koelhal en verkoopt ze op het gunstigste moment. De helft van de winst van de joint venture wordt uitgekeerd aan de boeren. Met de andere helft worden de bouwkosten van de koelhal terugverdiend. Zo worden de boeren stap voor stap eigenaar van de koelhal.'

'Ik had niet durven dromen dat we ooit zo iets moderns zouden ontwikkelen in onze vallei', zegt boer Jagmohan Singh Kaira. 'Dit is de eerste koelopslag- en sorteerinstallatie in Uttarakhand. En de opslag is van ons allemaal. Daar ben ik apentrots op.' Ook de gemeente geloofde niet dat Semwal zijn beloften zou waarmaken. 'Ambtenaren wilden niet eens met me praten. Maar nu de hal er is, melden ze zich zonder uitnodiging bij ons. Mensen geloven je pas als ze het zien.' <

TIPS / VAKANTIE tarief € 10,17 voor de eerste drie regels en voor elke volgende regel € 4,17 (incl. btw); tekst wordt achter elkaar doorgezet; maximaal drie woorden vetgedrukt; opgave via www.nd.nl/adverteren.

VAKANTIE

■ TSJECHIE

Tsjechie: **HERFSTVAKANTIE** op prachtige locatie 8 pers. vrijstaand op berg-helling week 42 of 43 nu met 25% korting voor info www.tsjechuis.nl.

TIPS

■ MUZIEK

't is tijd voor **écht mooie muziek!** Nog 2 dagen.

■ DIVERSEN

Freecon Financial Consultancy B.V. in liquidatie, gevestigd te Almere is ontbonden. De stukken als bedoeld in artikel 2:23b van het Burgerlijk Wetboek liggen ter inzage bij het handelsregister voor Flevoland en bij de rechtspersoon tot 2 maanden na deze publicatie.

Bij exploit d.d. 05-09-2011 van (t.k.-)deurwaarder M.D. Ravesteijn is aan **R. Baarends**, geboren d.d. 01-12-1977, zonder bekend woon- of verblijfplaats binnen Nederland of daarbuiten, een exploit betekend ten parkette van de ambtenaar van het Openbaar Ministerie bij de Rechtbank te Alkmaar aan het adres Kruseman van Eltenweg 2. Een afschrift van dit exploit is te verkrijgen bij: Bazuin & Partners Gerechtsdeurwaarders Westerstraat 5-9 3016 DG Rotterdam Tel.: 010 2064484

Bij exploit van 2 september 2011 van t.k.-gerechtsdeurwaarder Michelle Danielle Ravesteijn is op verzoek van de naamloze vennootschap Direktbank N.V. handelend onder de naam ASR Woninghypotheken, rechtsopvolger onder algemene titel van de naamloze vennootschap Fortis Hypotheek Bank N.V., voorheen genaamd ASR Bank N.V., statutair gevestigd te Amsterdam en tevens kantoorhoudende te Amstelveen, aangezegd aan **Omprikash Gurung**, geboren op 13 oktober 1967, zonder bekende woon- of verblijfplaats binnen of buiten Nederland, tevens aangezegd aan **Kamala Debi Gurung** zonder bekende woon- of verblijfplaats binnen of buiten Nederland, dat de veiling van de onroerende zaak staande en gelegen te 's-Gravenhage aan de Kootwijkstraat 61 zal plaatsvinden op dinsdag 11 oktober 2011 te 14.00 uur in het Venduehuis der Notarissen aan de Nobelstraat 5 te 's-Gravenhage. Een afschrift van dit exploit is verkrijgbaar bij: Gerechtsdeurwaarderskantoor Bazuin en Partners Konin-ginnegracht 14 H 2514 AA Den Haag o.v.v. L0908466

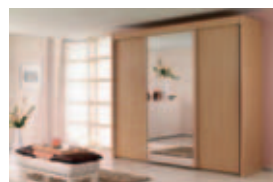
advertenties

Automobilbedrijf
Richard Thalen BV
 Toldijk 16 – Hoogeveen
www.richardthalen.nl

Dat is nog eens een opruimer.

Prima kwaliteit linnenkast, spotgoedkoop en onze prijs is inclusief de montage. Praktisch voorzien van schuifdeuren en compleet voorzien van interieur. Leverbaar in 3 hoogtes, 9 verschillende breedtes en in diverse kleuren. Beuken natuur, blank beuken, kernbeuken, konings kersen, ahorn, noten en alpine wit.

Breedte	Hoogte	197cm	223cm	235cm
150cm	€ 399,00	€ 440,00	€ 472,00	
180cm	€ 440,00	€ 460,00	€ 494,00	
200cm	€ 457,00	€ 481,00	€ 518,00	
225cm	€ 503,00	€ 536,00	€ 573,00	
250cm	€ 519,00	€ 546,00	€ 587,00	
280cm	€ 527,00	€ 560,00	€ 605,00	
300cm	€ 563,00	€ 597,00	€ 644,00	
320cm	€ 710,00	€ 749,00	€ 799,00	
350cm	€ 750,00	€ 786,00	€ 839,00	
Spiegel per deur	€ 50,00	€ 55,00	€ 60,00	

Kranslijst met of zonder verlichting tegen meerprijs leverbaar. 65cm diep en **Inclusief montage**

Den Hulst 33, 7711 GK Nieuwleusen
 Telefoon 0529-481223
 Telefax 0529-484562
 e-mail: info@bosbedden.nl
www.bosbedden.nl

3.000 m² showroom

Opningstijden:
 Maandag t/m woensdag: van 10.00 tot 18.00 uur
 Donderdag en vrijdag: van 10.00 tot 21.00 uur
 Zaterdag: van 10.00 tot 17.00 uur

donderdag én vrijdag koopavond

uw meubels zijn euro's waard en we nemen ze nog mee ook van ultra modern tot klassiek eiken

de eiken schuur grote en voordelige specialist in eiken meubelen

westerdorpstraat 93 • hoewelaken • 033 2534975
www.eikenschuur.nl

RENÉ FRANSEN nd.nl/wetenschap

VIRTUEEL REVALIDEREN NA BEROERTE

► ADELAIDE

Patiënten die na een beroerte moeten revalideren hebben er baat bij wanneer ze dat deels in een virtuele wereld kunnen doen. Met behulp van commerciële of speciaal ontworpen interactieve computer-spellen kunnen ze allerlei verschillende situaties oefenen. Dit bevordert hun herstel.

Die conclusie trekt een internationaal team van specialisten na bestudering van de wetenschappelijke literatuur. Zij zetten alle studies op een rijtje waarin het effect van revalideren met behulp van *virtual reality* is onderzocht. Op basis van zeven studies met in totaal 205 patiënten trekken zij de conclusie dat het herstel van de armfunctie met virtuele revalidatie beter is dan bij een normale behandeling. Dit positieve effect is gezien kort na het beëindigen van de behandeling. 'Virtual reality lijkt een veelbelovend therapeutisch hulpmiddel', zegt Kate Laver, een van de specialisten. Het geeft patiënten bijvoorbeeld de gelegenheid alledaagse activiteiten te oefenen die in een ziekenhuis niet mogelijk zijn. Laver plaatst nog wel een kanttekening: 'Er zijn nog meer gegevens nodig voordat we met zekerheid kunnen zeggen hoe lang het positieve effect blijft bestaan.' De analyse is vandaag verschenen in een rapport van de Cochrane Collaboration een organisatie die de medische literatuur analyseert om te onderzoeken hoe sterk het bewijs is voor bestaande of nieuwe medische behandelingen.

GEP LEEFLAND nd.nl/economie

Senior goede vraagbaak in bouwmarkt

▶ APeldoorn

EEN PROEF VAN EEN HALFJAAR BIJ DE GAMMA MET GEPENSIONEERDE VAKMANNEN ALS VRAAGBAAK IN APeldoorn IS EEN SUCCES.

De 'seniors' blijken een verrijking voor het personeel. Van Neerbos Bouwmarkten, dat circa 140 van de 300 Nederlandse Gamma- en Karwei-bouwmarkten exploiteert, is enthousiast over de proef die een halfjaar in Apeldoorn heeft gelopen. Acht gepensioneerde vaklieden werden op koopavonden en op zaterdag ingehuurd als toegevoegde waarde op het veelal jonge personeel. Volgens operationeel manager Jan Bouwman is Van Neerbos Bouwmarkten zeer tevreden over het resultaat. De reacties van klanten zijn enthousiast en ook de cijfers zijn goed. Op dit moment analyseert het bedrijf de achtergronden van het succes van de senioren. 'We willen niet alleen afgaan op de enthousiaste reacties van de vestigingsmanager en de medewerkers, maar willen een nauwkeurige verklaring van het succes.' De conclusies worden gebruikt bij het vervolg dat de Apeldoornse proef een halfjaar lang krijgt bij zes andere bouwmarkten. Daarna wordt de beslissing genomen om de oude vakmannen organisatiebreed in te zetten. Intergamma, het moederbedrijf van Gamma en Karwei, heeft inmiddels aan de andere franchisenemers van bouwmarkten geadviseerd om het voorbeeld van Apeldoorn na te volgen, zegt Bouwman. Volgens het bedrijf is het voor een beperkt aantal uren inhuren van 65-plussers een goede en creatieve manier om kwaliteit in de organisatie te halen. 'De senioren blijken over veel kennis te beschikken en geven de consument goed advies', zegt Bouwman. <

ONGEWoon

REDACTIE BINNENLAND • BEELD AP / JENS MEYER

■ KWART RUSSEN VINDT GEEN PASSENDE KLEREN

Een op de vier Russen heeft grote moeite passende kleding in grotere maten te vinden. 35 procent van de vrouwen en 15 procent van de mannen stelt (heel) vaak problemen te hebben om kleding te vinden die groot genoeg is. Dat blijkt uit onderzoek, berichtte *The Moscow Times* gisteren. De meeste winkels verkopen kleding tot maat 48 voor mannen en maat 40 voor vrouwen, maar meer dan 42 procent zegt een grotere maat te hebben. Onderzoeksbureau Romir stelt dat veel rijke Russen niet op het stereotype van 'rijk en slank' lijken. Vooral mensen uit de hoge sociale klasse blijken een grotere maat te hebben, zo bleek uit de in augustus gehouden enquête onder 1500 Russen in steden. Ook getrouwden (50 procent) en mensen tussen de 36 en 41 jaar oud (51 procent) stuiten veelal op te kleine kleding.

■ AANGIFTE LERAAR TEGEN PESTENDE LEERLING

Een leraar in het Belgische Duffel, niet ver van Mechelen, heeft aangifte gedaan tegen een leerling die hem tijdens de les zat te pesten. De negentienjarige leerling, die de school inmiddels heeft verlaten, moet zich binnenkort voor de politierechter verantwoorden, aldus de Vlaamse krant *Het Laatste Nieuws* gisteren. De leerling draaide tijdens een les voor de grap diverse keren de volumeknop van zijn computer open. De docent voelde zich bedreigd en stapte naar de politie. De leerling kreeg een minnelijke schikking van 100 euro aangeboden voor 'lichte geweldsdaan'. Omdat hij weigert te betalen, komt de zaak nu voor de rechter. De schooldirectie betreurt het dat het incident niet binnen de schoolmuren is gebleven. Ze wist niet dat de docent naar de politie was gestapt, aldus de directeur in *Het Laatste Nieuws*.

■ NIOO OPENT EEN GEBOUW DAT LEEFT

Wie in het nieuwe gebouw van het Instituut voor Ecologie NIOO-KNAW in Wageningen naar de wc gaat, is duurzaam bezig. Na het doorspoelen zorgt innovatieve techniek ervoor dat de nog bruikbare voedingsstoffen uit de poep worden gehaald. Zaterdag mag iedereen tijdens de open dag een grote boodschap komen doen op het toilet om te zien hoe het systeem werkt.

Ulrike Schubert zeep haar twee jaar oude Labrador met de naam Mara in. Mara is de eerste hond in Duitsland die in de hondenwasmachine mag in de hondenboutique 'Dogs an der Kö' in de Oost-Duitse stad Leipzig. Hondenbezitters kunnen de machine zelf bedienen met warm water, shampoo en een haardroger.

Vandaag wordt het 'gebouw dat leeft', zoals NIOO het noemt, officieel geopend door onder anderen prins Carlos, die zich met duurzaam innoveren bezighoudt. Carlos is de oudste zoon van prinses Irene. Het gebouw van hout en glas heeft een 'levend' dak met groene beplanting. Het dak isoleert het gebouw en levert stroom. Zomerwarmte en winterkou worden opgeslagen in een 300 meter diepe put onder het gebouw. Via een experimenteel systeem zorgt de opslag voor koeling en verwarming in het pand. Het bedrijfsrestaurant werkt zonder afval en alle ongeveer 200 medewerkers gedragen zich natuurlijk ook zo duurzaam mogelijk.

In het gebouw werken wetenschappers uit 25 landen aan onderzoek en toepassingen van tal van nieuwe inzichten op het gebied van ecologie, natuur en economie. 'Het is een ecotech-proeftuin', kenschetst directeur en ecoloog Louise Vet de nieuwbouw, de grootste onderzoekslocatie van de Koninklijke Akademie van Wetenschappen in Nederland. 'We kijken niet naar wat nog niet kan, maar proberen het gewoon.' Op de open dag kunnen bezoekers onder meer ecologisch prikkeldraad testen, DNA isoleren, het karakter van koolmezen raden en een meer herstellen.

advertentie

SIMPLY CLEVER

ŠKODA

De compleet uitgeruste zakelijke modellen van ŠKODA.

Škoda Octavia HB Businessline
vanaf € 21.400,-. Lease vanaf € 478,-.

Škoda Octavia Combi Businessline
vanaf € 22.150,-. Lease vanaf € 465,-.

Škoda Superb HB Businessline
vanaf € 27.790,-. Lease vanaf € 595,-.

Škoda Superb Combi Businessline
vanaf € 29.140,-. Lease vanaf € 609,-.

Het is goed zakendoen bij Škoda. Want met de scherp geprijsde Škoda Businessline modellen profiteert u van zeer complete uitvoeringen, zonder ook maar één cent in te leveren op verbruik en uitstraling. Neem bijvoorbeeld de Octavia: dankzij de sterke, zuinige 1.2 TSI-motor met een vermogen van 77kW mag deze Octavia rekenen op een groen A-label en betaalt u slechts 20% bijtelling. De Businessline modellen zijn allemaal voorzien van duurzame motoren en waardevolle opties zoals parkeersensoren achter, navigatiesysteem, climate control en lichtmetalen velgen. Alles tezamen geeft u dit de zekerheid van een slimme investering. Kom eens kennismaken met ons brede aanbod en ervaar het zelf. U bent van harte welkom.

Brandstofverbruik gemiddeld 3,8-10,2 L/100 km (1 op 9,8-26,3), CO₂-emissie 99-237 gr/km.

Genoemde vanaf prijs is incl. BTW en BPM, excl. verwijderingsbijdrage en kosten rijklaar maken. Leasebedrag is excl. BTW en brandstof per maand via Škoda Leasing o.b.v. 48 mnd en 20.000 kmskoda.nl per jaar full operational lease. Excl. verzekering en eigen risico € 500,- per gebeurtenis. Wijzigingen, druk- en zetfouten voorbehouden. Getoonde afbeelding kan meeruitvoeringen bevatten.

ARNHEM
Hegeman Arnhem
Papenkamp 19
026 - 495 09 00

BARENDRECHT
Automobilbedrijf Swarttouw
Zwolseweg 56 (Vaanpark 4)
0180 - 53 23 93

EMMEN
Broekhuis Emmen B.V.
Nijbracht 59
0591 - 63 54 07

HEEMSTEDÉ
Martin Schilder Heemstede
Industrieweg 6-10
023 - 528 07 51

KREIJNE MIDLAND
Zevenhuizerstraat 44
Hoogland (Amersfoort)
033 - 480 16 55

NIJMEGEN
Hegeman Nijmegen
Nieuwe Dukenburgseweg 13
024 - 381 71 02

ZWOLLE
Kortelink Zwolle
Nikolaus Ottostraat 1
038 - 467 09 60

ASSEN
Broekhuis Assen B.V.
Duitslandlaan 2
0592 - 40 84 74

EDE
Auto Jawes
Noorder Parallelweg 18
0318 - 63 09 02

HALLE
Vruggink Halle B.V.
Halseweg 39
0314 - 63 13 96

HOOGVEEVEN
Broekhuis Hoogeveen B.V.
Buitenvaart 1113 - 1115
0528 - 24 11 77

LELYSTAD
Autobedrijf Holsch B.V.
Wigstraat 24
0320 - 21 32 30

ROUVEEN
Kortelink De Lichtmis
Rouveen
Oude Rijksweg 510
0522 - 29 12 06

WEER NEDERLAND

MARCO VERHOEF

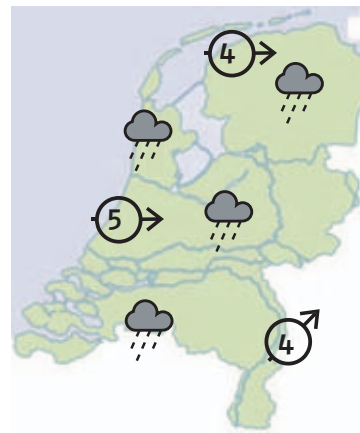

Kwik omhoog

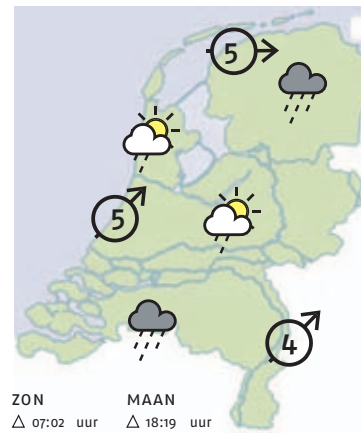
Het weer blijft nog even herfstachtig, maar vrijdag en zaterdag laat het even een ander gezicht zien. Donderdag trekt er een storing over het land. Er staat een stevige wind, met name in de ochtend en dan ook vooral bij zee. Daar kan het hard waaien, met windkracht 7. De storing brengt ook wolken en regen met zich mee. In de middag trekt het systeem naar het oosten weg. Er vallen minder buien, misschien breekt de zon ook even door en de wind neemt langzaam in kracht af. Maar een echt positieve uitwerking op de temperatuur heeft dat nog niet. Het wordt maximaal 16 graden. Vrijdag loopt het kwik wel verder op. Dan komen we op veel plaatsen weer eens boven de 20 graden uit. Het is ook veel minder nat, hier en daar blijft het zelfs helemaal droog. Naast wolkenvelden is er ook wat ruimte voor de zon. Het weekeinde begint dan met zonnige perioden en een snel oplopende temperatuur. Zaterdag wordt het gemiddeld zo'n 23 graden. Maar in de loop van de dag neemt de kans op een regen- of onweersbui toe. Dat geeft dan weer het begin aan van een wisselvallige periode. Ook gaat het kwik weer omlaag, na het weekeinde tot onder de 20 graden.

weerplaza.nl

VANOCHTEND

VANMIDDAG

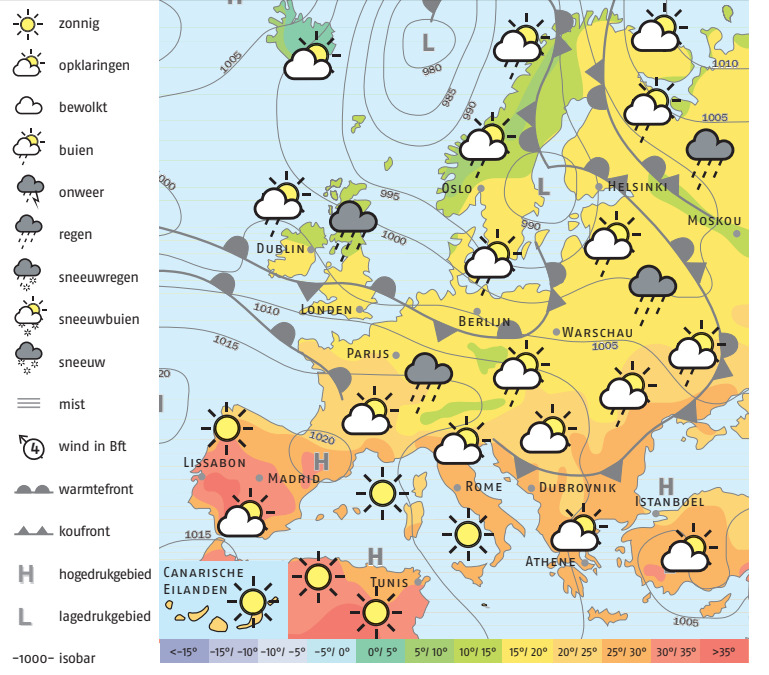
	DONDERDAG	VRIJDAG	ZATERDAG	ZONDAG	MAANDAG
Temperatuur	12° - 16°	14° - 21°	13° - 23°	14° - 20°	13° - 19°
Windsnelheid	W 5	ZW 3	Z 4	ZW 4	ZW 5

stad	VANDAAG		MORGEN		stad	VANDAAG		MORGEN	
	weer	°C	weer	°C		weer	°C	weer	°C
Amsterdam	regenbui	15	regen	17	Leeuwarden	regen	15	regen	15
Arnhem	neerslag	16	regen	16	Maastricht	regenbui	17	neerslag	16
Breda	neerslag	18	regen	17	Saba	regen	30	neerslag	31
Den Haag	regenbui	16	neerslag	16	Utrecht	neerslag	17	regen	16
Enschede	regenbui	17	regen	16	Vlissingen	neerslag	18	regen	18
Groningen	neerslag	16	regen	15	Zwolle	neerslag	16	regen	16

stad	VANDAAG		MORGEN		stad	VANDAAG		MORGEN	
	weer	°C	weer	°C		weer	°C	weer	°C
Bangkok	bewolkt	30	onweer	30	Athene	zonnig	31	zonnig	31
Delhi	regen	32	neerslag	32	Berlijn	regenbui	18	regen	15
Dubai	bewolkt	40	bewolkt	40	Brussel	neerslag	18	regen	17
Kaapstad	zonnig	27	regenbui	19	Kopenhagen	regenbui	16	regen	15
Mexico City	bewolkt	24	bewolkt	23	Londen	bewolkt	18	neerslag	21
New York	regenbui	25	regenbui	26	Madrid	zonnig	32	zonnig	33
Paramaribo	neerslag	36	zonnig	37	Moskou	heilig	21	bewolkt	21
Peking	bewolkt	27	bewolkt	25	Parijs	neerslag	21	bewolkt	21
Sydney	zonnig	21	neerslag	20	Rome	bewolkt	30	bewolkt	30
Tel Aviv	zonnig	33	zonnig	33	Stockholm	regen	18	bewolkt	17
Vancouver	zonnig	26	zonnig	27	Wenen	bewolkt	27	neerslag	25

EUROPA

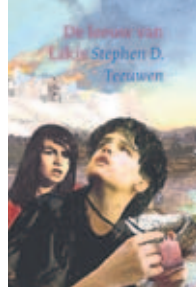
WEERFOTO

Herfst in Nederland. Veel wind en ook veel water.

FEUILLETONS

DE LEEUW VAN LAKIS

154. Zelfs de hoofdstad Jeruzalem is in staat van beleg – al doen daarover vreemde en verwarrende verhalen de ronde, omdat de profeet Jesaja schijnt te hebben gezegd dat Jeruzalem gespaard zal blijven. Bekenden zijn er niet onder de nieuwkomers en nieuws van andere bekenden is er evenmin. Drie inwoners van Maresa – een weduwe, haar zoon Omets die een paar jaar ouder is dan Akila, en een klein meisje dat ze onderweg hebben meegenomen – hebben Adalja's ouders Motsa en Rachel nog wel gezien. Maar wat er met hen gebeurd is, weten ze niet. Akila begint het water uit de twee zakken in een grotere waterzak te gieten die één van de vluchtelingen heeft meegebracht. 'Sjalom, Sjalom!' Akila kijkt op, het is de stem van Harad. De linkshandige slingeraar komt terug van een nachtelijke tocht met Omets. Ze lopen naar de

grotopening. Omets, ondanks zijn jonge leeftijd net zo lang als Harad, heeft een konijn aan zijn pijlkoker bungelen. Hij heeft sinds zijn komst al meerdere keren vlees meegebracht en wat heeft dat goed gesmaakt na al die peulen en vruchten! Volgens Harad kan Omets jagen als een bergleeuw. Akila kijkt naar hem terwijl hij het gevilde konijn naast de vuurplaats legt en ernaast hurkt. Hij is een jongen die voornamelijk buiten op het veld leeft, een echte jager. Zijn bruine krullen vallen tot op zijn schouders.

WORDT VERVOLGD

DE VERLOREN ZUS

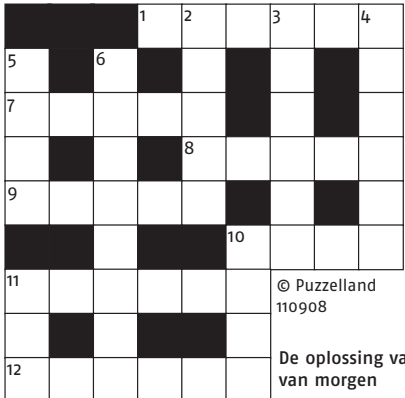
185. Christy stak haar hand onder de stoel en haalde haar fles wodka eronderuit. Ze had haar gebruikelijke sherry in haar koffer, maar wodka was nu uitstekend. Ze schonk een scheutje in haar beker met koffie. Niet veel, net genoeg om haar wat te kalmeren en moed te geven. Ze zou iedere tien kilometer een slokje nemen. Bovendien was wodka moeilijk aan je adem te ruiken, zeker als het met koffie was gemengd. Het was bijna tien uur toen ze afsloeg van Interstate 25 en in Walsenburg Route 160 nam. Niet lang daarna kwam ze aan bij de Pronghorn Drive. De weg waaraan May woonde. Christy sloeg haar laatste met wodka aangengende koffie achterover. Ze sloeg af, reed langzaam over de smalle weg en controleerde de nummers op alle brievenbussen die langs de weg stonden. Op het briefje stond dat de ranch Triple Cross heette. Misschien dat er ergens

een bord of zoiets zou staan. Op het veld links van haar staken hier en daar struiken door de sneeuw omhoog. Rechts van haar was een bos met grote dennenbomen, de takken doorgelopen door de sneeuw. Voor haar waren de getande bergkammen van de Spanish Peaks zichtbaar, waardoor al het andere erg nietig scheen. Hoe was May ertoe gekomen om in deze uithoek te gaan wonen? Toen ze na een kilometer of vijf het bord zag staan, zonk de moed haar plotseling in de schoenen.

WORDT VERVOLGD

PUZZEL

CRYPTOGRAM

OPLOSSING ZWEEDSE RAADESEL VAN GISTEREN

- p-v-k-i-groenling
- ene-emoe
- ets-bik-i
- m-lunet-bagagerek
- keper-er
- pen-lemma
- rei-nest

Horizontaal:
 1. De inwendige mens (6); 7. Het verstand voor de sport (5); 8. Verzamelt weer niet vlug (5); 9. Vers roofdier (5); 10. Shownaam (4); 11. Hier ben je niet opgevallen als je gevat bent (6); 12. Vervoermiddel dat men geschikt maakt (6).

Verticaal:
 2. Eiland om een raket uit elkaar te halen (5); 3. Is Olga nu in Zwitserland? (6); 4. Het zijn geen aardige dames die knippen (6); 5. Dakbedekking van de eerste kraan (4); 6. Toegeven dat mannen het in de bijbel met vrouwen doen (8); 10. Die zeurkous weet in de gemeente geen weg (4); 11. Dat beestje is stapel (3).

COLOFON

Uitgeverij Nederlands Dagblad B.V.
 Hermesweg 20, 3771 ND Barneveld, tel. 0342 411 711
 Postbus 111, 3770 AC Barneveld, www.nd.nl
ABONNEMENTEN
 tel. 0342-411711, e-mail abonneeservice@nd.nl;
www.nd.nl/abonneeservice
ADVERTENTIES
 tel. 0342 411711, Ma. t/m vr. 8.30-17.00 uur;
 e-mail advertentie@nd.nl; fax 0342- 411612
FAMILIEBERICHTEN € 0,89 per mm (incl. btw.),
 per kolom. **RUBRIEKS- EN ZAKELIJKE ADVERTENTIES**
 zie nd.nl/adverteren
SLUITINGSTERMIJN rubrieksadvertenties één dag voor plaatsing vóór 12.00 uur; zakelijke advertenties reserveren vóór 09.00 uur, aanleveren vóór 11.00 uur; familieberichten vóór 13.00 uur; geboorte- en overlijdensadvertenties vóór 16.00 uur. Advertenties voor maandageditie: zakelijke advertenties vrijdag tot 12.00 uur; rubrieksadvertenties vrijdag tot 13.00 uur; familieberichten e-mail of fax zaterdag tot 17.00 uur.
REDACTIEADRESSEN
ALGEMEEN Postbus 111, 3770 AC Barneveld; tel. 0342 411711; e-mail redactie@nd.nl; fax 0342 411611. **POLITIEKE REDACTIE** postbus 20018, 2500 EA Den Haag; tel. 070 3183180; e-mail politiek@nd.nl; fax 070 3453101
AUTEURSRECHTEN
 Alle auteursrechten en databankrechten ten aanzien van de inhoud van deze uitgave worden uitdrukkelijk voorbehouden. Deze rechten berusten bij Nederlands Dagblad B.V., c.q. de desbetreffende auteur.
BANK
 ING-bank, Zwolle, rek.nr. 65.94.41.144, - IBAN NL21 INGB059441144 - BIC code INGBNL2A
BEZORGING
 Informatie over bezorging: maandag t/m zaterdag tussen 08.30 en 10.30 uur via tel. 0800-0224211 (gratis) of SMS 222 naar 1008 (55 cent per bericht) wanneer u vandaag geen krant hebt ontvangen. Wanneer u voor het eerst gebruik maakt van deze service vermeld dan postcode en huisnummer.

STILGEZET

Lucas 7:21

Wacht

Jezus genas toen juist veel mensen van ziekten en allerlei aandoeningen en van boze geesten en hij gaf tal van blinden het gezichtsvermogen terug.

Toen de boodschappers met de vraag van Johannes aankwamen, troffen ze – zoals gewoonlijk – een geweldige drukte rond Jezus aan. Aan de ene kant stond en lag er die lange, lange rij zieken, sommigen zorgzaam ondersteund, anderen moeizaam voortstropelend. De een hijgde van koorts, de ander kreunde van pijn, en een derde werd angstvallig in bedwang gehouden. Eén voor één mochten ze komen... Aan de andere kant klonken er de opgetogen kreten, de innige dankwoorden, de felicitaties van familieleden. En nu worden al die emoties ineens stilgezet. Jezus geeft voorrang aan de vraag van Johannes' leerlingen. Al die mensen, nog ziek of al genezen, moeten eerst luisteren naar Jezus' antwoord.

LIMERICK

KEES VAN EGMOND

Liberalisering gokmarkt

Fred Teeven, zo blijkt uit de stukken, zou dolgraag het kansspel ontrukken aan 't louche bedrijf, dat staat buiten kijf. Maar wedden? Het gaat hem niet lukken...

UW LIMERICK HIER? achterop@nd.nl**IK&MIJNHUIS**bijdragen? achterop@nd.nl**ZORGVRAAG**

Met mijn gedachten ben ik al bij mijn werk voor morgen. Wie eten er mee, wie werken er. 'Ik werk', zegt mijn dochter. Ze heeft een tijdelijke baan in de thuiszorg om wat te verdienen voordat ze aan het werk gaat als HBO-V – verpleegkundige. De adressen waar ze naartoe moet, heeft ze net binnen. Op het lijstje staat een adres en de zorgvraag: ontlasting. 'Wat moet ik daar nu mee', vraagt ze. Ik luister met een half oor denkend: niet moeilijk doen, ook al weet je niet alles. 'Laat het gewoon over je heenkomen', zeg ik. Na afloop van onze werkdag zitten we met z'n vijven aan tafel. 'Hoe is het afgelopen?', vragen we. 'Ik moest de po legen.'

IK&MIJNHUISbijdragen? achterop@nd.nl**'GEWONE IKJES'**

Na een aantal zinderende zomerweken vol grappige, ontroerende en spannende ik&mijntentjes, is het weer tijd voor de 'gewone' ik&mijnhuisjes. Een ik&mijnhuisje is een berichtje van 600 tekens, inclusief de spaties. Het zijn waar gebeurde verhalen, anekdotes of observaties uit het dagelijkse leven die in een paar penstreken zijn neergezet. Het rubriekje wordt dagelijks geplaatst op de achterpagina, soms met uitzondering van de zaterdag. Sinds we na de vernieuwing van deze krant startten met de rubriek kregen we vele prachtige berichtjes binnen. We hopen op nog veel meer. Mail naar achterop@nd.nl

LEVENSHUGO DE BRUIJNE nd.nl BEELD GOOGLE MAPS**Een schuwe boer, een enorme verrassing**

WIJ STAAN OP DE SCHOULDERS VAN ONS VOORGESLACHT, MAAR LANG NIET ALTIJD HALEN HUN LEVENSVERRAHLEN DE KRANT. IN DEZE RUBRIEK WORDEN ZE WEL OPGESCHREVEN. VANDAAG:

HENK G. BLEIJENBERG, 1940 – 2011

De boerderij van Henk Bleijenberg (in het midden). Er zijn geen portretten van Bleijenberg zelf beschikbaar.

De dood van Henk G. Bleijenberg (op 12 mei 2011, hij werd 71) roept pijnlijke herinneringen wakker. Vanuit de mist van het verleden, weggevoerd achter gordijnen van vergetelheid, drijven sinds die donderdag weer flarden langs het netvlies. Ongemakkelijke beelden en verhalen herleven, razendsnel, als pootgoed in natte grond dat door de zon wordt gelokt. Over de Bleijenbergs kun je niet spreken zonder het hoofd te schudden en met 't-is-toch-wat-zinnen een beetje afstand te bewaren.

Die 12^e mei reed een melkrijder de Kamersteeg in Appel af, het gehucht bij Nijkerk waar Bleijenberg woonde, achter een klein bos, zonder enige verbondenheid met zijn buurt. Iedereen meed of verjoeg hij. Het hek bleef dicht en de melkrijder hoorde in de verte noodlijdend loeien van de vijftig melkkoeien en onrustig gestommel van het jongvee. Het was half elf. 'Daar is iets loos', dacht hij en belde de politie. Bleijenbergs dood bleek natuurlijk – voor zover dat kan met de dood. Waarschijnlijk had zijn hart al die woensdag voor de laatste keer bloed naar zijn binnenkamer gestuwd, waar het koud moest zijn geworden.

De oudste zus van Henk werd gebeld en zij stapte de vervallen boerenhofstede Groot Appel binnen, waar ze al zo lang niet was geweest, omdat Henk niemand toeliet. De kerstkaart die ze hem 25 jaar geleden stuurde, zond hij kapot gescheurd terug. Ze belde de andere zus en later een dominee van hervormd Nijkerk: 'Wilt u hem begraven?' Zo gebeurde het. Een kleine twintig mensen – wat buurtgenoten en de gezinnen van de zussen – waren er getuige van dat Henk een laatste rustplaats vond bij zijn moeder in het graf. Dat had de oudste zus geregeld, bang als ze was dat hij anders op het armenkerkhof zou belanden.

Hun moeder was in 1986 overleden. Een paar jaar daarvoor had een buurman van Henk Bleijenberg voor het laatst min of meer contact met hem. 'Hij deed alles in zijn eentje, zijn schuur stond vol met moderne machines zodat hij niemand nodig had om hem te helpen. Nooit zag je er een loonwerker. Op een dag bleef zijn tractor steken op het land. Henk haalde er een andere trekker bij en begon aan een onhandige operatie, van de ene op de andere trekker

springend. Ik liep naar hem toe om te helpen. Hij zei niets en keek als altijd bij me weg.' Henk Bleijenberg was schuw als zijn moeder, evenals zijn broer Driekus. Als kind gingen ze naar het streekschooltje in Appel. De jongens, donker haar, donkere ogen, vonden geen aansluiting bij andere kinderen. 'Je zag ze bij het hek staan, een beetje zielig. Met zulke kinderen gebeurde toen niets', zegt een schoolgenoot van toen. Na acht jaar basisschool was het gedaan, dan ging je aan het werk. 'Meisjes uit de buurt speelden wel eens met de zusjes, zelfs daar thuis. Maar als hun vader dan terugkeerde van het land, werd iedereen een beetje bang.' De kinderen kwamen nergens en de moeder evenmin. Behalve op zondagmiddag, dan zag je haar op de fiets naar de kerk gaan, alleen. Uit die tijd dateert het lidmaatschap van de hervormde kerk. Buren gooiden wel eens een kerkbloodje door de bus, gehaast, voordat de honden op hen afstoven. Nu blijkt dat niemand in de kerk Henk heeft gekend. De vader van Henk was dominant, beangstigend zelfs. Hij leefde niet zo geïsoleerd als zijn vrouw en kinde-

ren. 'Ik zie hem nog met de veewagen naar de markt gaan, zijn witte klompen aan', herinnert een vrouw zich die destijds als kind naast de boerderij van de Bleijenbergs woonde. Maar vader Bleijenberg dacht altijd dat hij bestolen werd als mensen bij hem in de buurt kwamen en weigerde hulp van wie dan ook. 'Hij ging voor het geld.' Terugdenkend aan die tijd lichten sommigen even de tegel op waaronder 'verschrikkelijke dingen' liggen. Hoewel ze stuk voor stuk een wacht voor hun lippen plaatsden, doelen ze op het volkomen isolement, waaraan ook de moeder meedeed. Toen de dochters uiteindelijk toch trouwden, hoefden ze niet meer thuis te komen. Het gezin scheurde dramatisch. Henk voelde veiligheid bij zijn bange moeder. Driekus was een vaderskind. Kennelijk was de situatie onhoudbaar geworden en Henk vertrok om als knecht te gaan werken op een boerderij in de Achterhoek. Daar heeft hij het goed gehad en hij bouwde er zelfs bezittingen op die hij tot aan het einde van zijn leven beheerde.

Zijn vader stierf, in 1978, maar Henk keerde niet terug. Dat gebeurde pas nadat Driekus zich in de stal had verhangen. Na de dood van zijn moeder kocht Henk het boerenbedrijf. Zijn isolement werd vrijwel compleet. In stilte deed hij zijn boodschappen in Zwarteboek of Voorthuizen. Behalve schuw was hij soms boosaardig en ploegde hij stiekem een beetje land erbij dat niet van hem was. Eens stal hij de palen van een schuur in aanbouw die grensde aan zijn landerijen. Toen besloten de buren, die geleidelijk aan gewend waren aan de zonderlinge buurman, dat hij te ver gegaan was. De politie dwong Henk de palen terug te brengen.

verrassing

Henk gedroeg zich al die jaren vreselijk, je kunt er niet omheen. Maar in de rechte voren van die afwijzing slingert hier en daar een milde gedachte: 'Zouden wij niet verknijpt zijn geworden met zo'n opvoeding?' Kort na zijn begrafenis bezorgde Henk zijn zussen nog een enorme verrassing. De contactarme broer was bij de notaris geweest om te zee te ontveren. Al wat hij bezat, liet hij na aan een grote onbekende, een vrouw die getrouwd en wel in de polder woont, zich niet bewust van het bestaan van Henk. Als jong meisje had zij ooit een tijdje de verzorging van het gezin Bleijenberg op zich genomen toen moeder ziekelijk was. Henk moet gek op haar zijn geweest, zonder dat hij dat ooit heeft kunnen laten blijken.

WAAROM MAKEN WIJ DE RUBRIEK LEVENS?

Voor de rubriek Levens zoeken wij namen van mensen die kort geleden zijn overleden en wiens levensverhaal verteld zou moeten worden. Wij hopen dat u ons daarbij wilt helpen. Omdat de redactie soms de vraag krijgt waarom wij eigenlijk willen schrijven over de levens van onbekende mensen, vandaag een antwoord.

Koert van Bekkum, adjunct-hoofdredacteur, die zelf ook schreef voor de rubriek: 'De vernieuwing van de krant in 2010 was aanleiding voor de rubriek. De wens om meer interactie met de lezer te krijgen én de serieuze kant van gewone mensenlevens te tonen, kreeg zo vorm. Al die gewone mensen samen, die maken geschiedenis. We staan op de schouders van het voorgeslacht, daarom is het goed om levensverhalen van gewone mensen te vertellen. We geloven dat elk mens van waarde is en dat God dat ziet. Het is goed daar aandacht voor te hebben. In ieder leven zit een verhaal. Daarbij kiezen we er bewust voor om alle

Izaak van de Repe

facetten van een mens te laten zien. Het moet geen heiligenverhaal worden. Juist in gebrokenheid kan genade oplichten.'

► het kleine verhaal

De cultuur daagt ons uit om na te denken over ons eigen levensverhaal, denkt Van Bekkum ook. Daarnaast is het zogenaamde kleinere verhaal, de gevoelens van mensen achter het nieuws, blijvend in trek. Een krant met alleen harde nieuwsfeiten, die

Angèle Bertrams-Van Thiel

bestaat niet meer. 'Ik zie het als een golfbeweging. In de negentiende eeuw was het delen van emoties gangbaar, daarna kwam de verzakelijking van de twintigste eeuw. Nu is het weer tijd voor expressie.' Het verwerken van een sterfgeval kost tijd, de verslaggever dringt binnen als de rouw nog in volle gang is. Helpt een rubriek als 'Levens' bij het verwerken van een sterfgeval? Is dat voor een christelijke krant extra motivatie? Van Bekkum: 'Ik denk niet

dat je de pretentie moet hebben om iets aan het rouwproces bij te dragen. Het contact tussen de journalist en de familie is daar te vluchtig voor.' Toch zijn er nabestaanden die het als positief ervaren. Anderen hebben er grote moeite mee en vermoeden dat de overledene het nooit zou hebben gewild. Felice Mul, kleindochter van Angèle Bertrams-Van Thiel werd voor de rubriek Levens geïnterviewd. Het verhaal van Angèle Bertrams-Van Thiel stond op 28 juli in de krant. 'Voor mij was het een helende ervaring. Hoe vaak krijg je de kans om een uur lang over haar te praten? Dat was fijn. Het had ook een mystieke dimensie, alsof oma zelf er een hand in had dat de krant belde.' Ook de omstanders van Izaak van de Repe reageerden positief op het verhaal over zijn leven dat op 4 februari 2011 in de krant stond. Van de Repe had geen familie. Het verhaal werd gezien als een eerbetoon.

► Weet u iemand? Mail naar: achterop@nd.nl

Echt een seizoen om naar uit te kijken.

Veilig onderweg met gratis winterbandenset t.w.v. 850,-

Deze winter kunt u uw zaak elke dag veilig laten draaien. Met de Ford Transit en Transit Connect bent u namelijk altijd veilig onderweg, hoe het weer ook uitpakt. Daarvoor zorgen bijvoorbeeld het Anti Blokkeer remSysteem (ABS), Elektronische remdrukverdeling (EBD) en standaard heel laadschot. De Transit is dan ook nog

uitgerust met ESP, inclusief Traction Control en Hill Start Assist. En natuurlijk de winterbandenset, die u nu gratis krijgt bij de aanschaf van een Ford Transit of Transit Connect. Vraag ons naar de voorwaarden en een offerte op maat.

Veilig aan 't werk met Ford bedrijfsauto's.

Bedragen zijn in euro's excl. BTW/BPM, excl. kosten rijklaarmaken.
Afgebeelde modellen kunnen afwijken van de standaardspecificaties. Vraag de dealer naar de voorwaarden.

Feel the difference

Stap in de wereld van Ford.
Kijk op de nieuwe site **www.ford.nl** voor de Ford dealer bij u in de buurt.

